

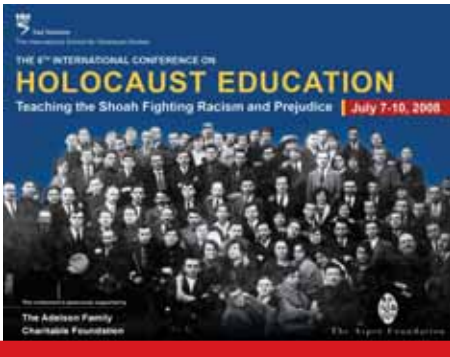
ירושלים

גיליון 51, סתיו תשס"ט, 2008

לשמור את הזיכרונות

(עמ' 10-11)

הוראת השואה: מאבק בגזענות ובדעות קדומות
750 מחנכים מ-53 מדינות השתתפו בכינוס בין-לאומי (עמ' 3-5)

■ בתחילת יולי ערך יד ושם את הכינוס הבין-לאומי הגדול ביותר להוראת השואה שהתקיים מעולם בישראל. ליותר מחצי מ-750 המשתתפים מ-53 מדינות היה זה ביקורם הראשון בישראל. בכינוס הושם דגש מיוחד בהוראת השואה בכיתה רב-תרבותית (ראו עמ' 4), ו-400 המשתתפים מ-29 מדינות ברחבי אירופה הם הוכחה לכך שיש חשיבות מיוחדת לנושא זה, בייחוד לנוכח השינויים הדמוגרפיים שהתחוללו ביבשת מאז מלחמת העולם השנייה.

מושבי הבוקר של הכינוס התקיימו במרכז הכינוסים הבין-לאומי (בנייני האומה) בירושלים והתמקדו בשלושה נושאים: "גזענות ואנטישמיות במאה ה-19 וה-20 – המבוא לחורבן", "הוראת השואה בחברה רב-תרבותית – מלחמה בתופעות של גזענות ודעה קדומה בכיתה"; ו"בניית עולם טוב יותר – מורשתם של ניצולי השואה ושל ישראל החוגגת 60 שנה לקיומה". עם משתתפי צוות הדיון נמנה ניצול השואה שמואל בק, והוא הציג סדרת ציורים שיצר במיוחד לרגל הכינוס ועוסקת בדמותו של הילד היהודי שידיו מורמות בכניעה במהלך ההתקוממות בגטו ורשה במאי 1943 שהייתה לסמל. מפקד חיל האוויר הישראלי האלוף עידו נחושתי דיבר על החשיבות של הוראת השואה לסגל הקצונה של צה"ל ועל מסעות "עדים במדים" של הצבא לפולין. הרצאתו של נחושתי הסתיימה בהקרנת סרטון וידאו של חמש דקות על המטס של שלושה מטוסי אף-15 ישראלים מעל מחנה המוות אושוויץ-בירקנאו בספטמבר 2003. יושב ראש הנהלת יד ושם אבנר שלו דיבר על האתגרים העומדים לפני המחנכים בתקופה שבה ניצולי השואה לא יהיו עוד בקרבנו ועל חזונו לדורות הבאים בתחום הוראת השואה (ראו עמ' 5).

בתום ההרצאות העיקריות של הבוקר שבו והתכנסו מחנכים נוצרים, יהודים ומוסלמים בבית הספר המרכזי להוראת השואה ליותר מ-160 סדנאות לימוד שעסקו בהיבטים רב-תחומיים של השואה. סעד ח'אלדי, מחנך מוסלמי מאנגליה אשר שורשיו נטועים בפלשתינה המנדטורית אך סבתו יהודייה, הציג מצגת מלהיבה ומרגשת על הוראת השואה בכיתה בריטית רב-תרבותית שבה רוב התלמידים הם מוסלמים. אחמד אל-אחמד, בוגר הסמינר של יד ושם למחנכים ירדנים שהתקיים בשנת 2006, הגיע לכינוס מתוך "תחושה עמוקה של אהדה והכרה בחשיבותה של הוראת השואה לתלמידים ערבים

תוכן עניינים

- הוראת השואה:
 - מאבק בגזענות ובדעות קדומות ■ 2-3
 - 750 מחנכים מ-53 מדינות השתתפו בכינוס בין-לאומי
 - אתגר הוראת השואה בכיתות רב-תרבותיות ■ 4
 - "החוויה האנושית" ■ 5
 - מדבריו של יושב ראש הנהלת יד ושם אבנר שלו בכינוס
 - "למען ידעו דור אחרון" ■ 6
 - חדש ב-www.yadvashem.org/edu ■ 7
 - אירועי בית הספר המרכזי להוראת השואה ■ 7
 - יהודים מצילים יהודים ■ 8
 - מי יספר את סיפורם? ■ 9
 - התעלומה במכולה הירוקה, במאי: טל חיים יופה זוכה פרס אבנר שלו לשנת 2008
 - לשמור את הזיכרונות ■ 10-11
 - שער לידע ■ 12
 - קטלוג ספריית יד ושם מעכשיו באינטרנט
 - אנדי וורהול הישראלי ■ 13
 - לסרב פקודה ■ 14
 - שוטר הולנדי הוכרז חסיד אומות העולם
 - חדשות ■ 14-17
 - ידידים ברחבי העולם ■ 18-19
 - חדש על המדף ■ 20

■ בשער: דף מיומנו של הרב אורי פייביש טאובר מתקופת השואה שטופל במעבדת השימור ביד ושם (ראו עמ' 10-11)

יד ושם

ירושלים

גיליון 51, תשרי תשס"ט, אוקטובר 2008

בהוצאת יד ושם
רשות הזיכרון לשואה ולגבורה

סגני יו"ר המועצה:

ד"ר יצחק ארד
פרופ' אלי ויזל
ד"ר ישראל זינגר

יו"ר ההנהלה: אבנר שלו

מנכ"ל: נתן איתן

ראש המכון הבין-לאומי

לחקר השואה: פרופ' דוד בנקיר

ההיסטוריון הראשי: פרופ' דן מכתן

יועצים אקדמיים:

פרופ' יהודה באואר

פרופ' ישראל גוטמן

חברי הנהלת יד ושם:

ליגדה אולמרט, עדנה בן-חורין, אברהם דובדבני,

מתיתיהו דרבולס, משה העליון, עו"ד שושנה וינשל,

אלי זבורובסקי, דודי זילברשלג, ציפי ליבני, יחיאל לקט,

עו"ד שלי (שלמה) מלכה, שלומית עמיחי,

חיים צ'סלר, ברוך שוב, אפי שטנצלר, אמירה שטרן,

עו"ד דב שילנסקי

מערכת כתב העת

עורכת ראשית: איריס רוזנברג

עורכת בפועל: לאה גולדשטיין

חברי מערכת:

דבורה ברמן

סינטיה וורוצלבסקי

סוזן יוסברג

אסתי יערי

נעמה רוזנברג

רכזת מערכת: לילך תמיר-איטח

עריכת הלשון: פנינה לוי

תרגום: עמיר וולף, חבר מתרגמים בע"מ

סיוע:

אלכסנדר אברהם, אנני אייזן, שעה בן יהודה,

פרופ' דוד בנקיר, רחל ברקאי, רואי גרין, עמיר וולף,

נדיה יעקובסון, ונדי לבר, דניאלה ענבר, לימור קארן,

גדעון ראסל, שלומית שולחני

צילום: יוסי בן דוד, יצחק הררי

הפקה: מפעלי כתר בע"מ

עיצוב: סטפני ורותי עיצוב

כתב העת מתפרסם בסיוע קבוצת עזריאלי.

ISSN 0793-6974

©אפשר לצטט תוך ציון המקור.

רשות הזיכרון – יד ושם
נתמכת בפעולותיה על ידי

משרד החינוך

ועידת התביעות

ההסכנות היהודית לארץ ישראל

הוראת השואה: מאבק בגזענות ובדעות קדומות

750 מחנכים מ-53 מדינות השתתפו בכינוס בין-לאומי

מאת אפרים קיי

■ משתתפי הכינוס הבין-לאומי מקשיבים לדיון בנושא "הוראת השואה בחברה רב-תרבותית".

**"המקצועיות והאדיבות
שהוענקו לנו היו
מעל ומעבר לעומת כל כינוס
אחר שהשתתפתי בו [...]
איזה עושר של מידע
אני לוקחת עמי כדי להשתמש
בו בכיתה שלי. תודה לכם"
אביגיל סניידר, ארצות הברית**

עם שורשיו היהודיים, הסביר שרנסקי: "אם אתה רואה בעצמך חלק מסיפור גדול הרבה יותר [...]. יהיה לך הכוח להביע את דעתך. חירות אמיתית באה רק עם זהות".

הכינוס הבין-לאומי השישי להוראת השואה התקיים בזכות תרומות הנדיבה של קרן משפחת אדלסון ושל קרן אספר ובסיועם של קרן אלפרד פרייר וון אופנהיים, צ'רלס לאונהאופט, דוד שרמן, חברת SLZ והילדה טום וייס.

הכותב, מנהל הכינוס, הוא מנהל הסמינרים הבין-לאומיים בבית הספר המרכזי להוראת השואה.

קראתי דבר שאינו קשור לנושא זה מאחר שהממד הרגשי והאנושי של השואה שובה את נפשי". מושב הסיום של הכינוס התקיים בכיכר המשפחה הסמוך לבית הספר המרכזי להוראת השואה. ניצול קובנו פרופ' קלמן פֶּרֶק דיבר על חוויותיו בצל השואה, כשהיה נער צעיר, ועל המורשת שהנחיל לו אביו: "היה בן אדם". היועץ האקדמי של יד ושם פרופ' יהודה באואר נשא את הרצאת הזיכרון לזכרו של ד"ר ישראל אספר בנושא "השואה ומדינת ישראל". את הרעיון כי הקמת מדינת ישראל היא תוצאה של השואה הוא הגדיר "מודעות היסטורית מסולפת" והוכיח כי "אין דבר בלתי נמנע בהיסטוריה" וכי השואה לא יצרה את מדינת ישראל אלא, באופן פרדוקסי, "כמעט מנעה ממנה להגיע לכלל קיום"; עם זאת, בסופו של דבר, השואה "יצרה חברה שהייתה יכולה לשמר את זכר השואה, ובלעדיה הייתה ישראל נראית שונה מאוד".

המושב הסתיים במצגת של סגן ראש הממשלה לשעבר יושב ראש מכון אדלסון למחקרים אסטרטגיים נתן שרנסקי. בדבריו הציג תפיסה הדוחה את הרעיון החדש כי הדמוקרטיה חשובה יותר מזהות לאומית. בהזכירו את החיבור האישי המחודש שלו

במזרח התיכון". וארבעה סטודנטים מקוריאה הגיעו "כדי ללמוד יותר על העם היהודי, על ישראל ועל משמעותה של השואה".

בסדנה מיוחדת הציג ז'ין זאליס מוויניפיג שבקנדה מצגת של הפרויקט "אני מאמין" לפני קבוצה של יותר מ-50 מחנכים. פרויקט זה מבוסס על ראיונות עם ניצולי שואה ועל ניסיונו של זאליס להעביר את תחושותיהם באמצעות מוזיקה. הוא הדגים כמה נושאים מתוך "אני מאמין" והעלה לפני הקבוצה הצעות כיצד ללמד ולהציג את החומר.

הכינוס אירח גם כמה אישי ממשל רמי דרג ובכירים אחרים: שרת החינוך של גואטמלה אנה אורדונייז דה מולינה נאמה לפני יותר מ-100 משתתפים דוברי ספרדית והדגישה את החשיבות של הוראת השואה בדרום אמריקה. כבוד השופט הפדרלי והפרופסור למשפט פלילי מארגנטינה דניאל ראפקאס דיבר על מסעו האישי לקראת ההכרה בחשיבות של הוראת השואה בהגנה על זכויות אדם בסיסיות ובמלחמה באנטישמיות – מסע שנבע ממחקרו על הפשעים והעינויים שנעשו תחת הדיקטטורה הארגנטינית האחרונה. ראפקאס סיים את הרצאתו באמרו: "בעשר השנים האחרונות לא

אתגר הוראת השואה בכיתות רב-תרבותיות

מאת ד"ר דורון אברהם

**"התרשמתי מאוד מן האיכות
וההיקף של אירוע זה.
אני מתכנן להמשיך
את עבודתי כמחנך בנושא
השואה גם במשרתי החדשה,
דיקן הפקולטה למדעי החברה
באוניברסיטת גדנסק"
מירוסלב פאטאלון, פולין**

בצד העקרונות המסבירים את נחיצות העיסוק בנושא השואה בכיתות רב-תרבותיות, יש גם מתודולוגיות המאפשרות לקרב את התלמידים לנושא ולעורר בהם אמפתיה כלפי מושאי הלימוד – אמפתיה הנחוצה לתהליך חינוכי יעיל. הוראת השואה באמצעות סיפורים אישיים ומפגשים עם ניצולי שואה עשויה לסייע בשינוי גישתם של התלמידים. גם התמקדות בסוגיות נבחרות שיש להן קשר אקטואלי לעולמו או לסביבתו של הלומד יכולות לעורר בו סקרנות ורצון להעמקת הידע.

הוראת השואה היא אפוא רלוונטית באשר היא. הבהרת העקרונות הפדגוגיים והמתודולוגיות השימושיות לקהלים מוגדרים הכרחית לקידום לימוד הנושא והקניית תובנות חדשות.

הכותב הוא מנהל מגמת אירופה בבית הספר המרכזי להוראת השואה.

ברי כי בעיה זו מציבה אתגר לבית הספר המרכזי להוראת השואה בכלל ולמגמת אירופה המכשירה מורים אירופים בפרט. בכינוס המורים הבין-לאומי שערך יד ושם בחודש יולי הוקדש יום שלם לסוגיה, ולמשתתפים ממדינות שונות ניתנה ההזדמנות ללמוד על בעיות ופתרונות אפשריים. כפי שעלה בדיונים בכינוס ועל פי הניסיון המצטבר ביד ושם, נראה שהדרכים להתמודדות עם הבעיה נמצאות בסדרת העקרונות החינוכיים המסייעים לצוות המקצועי של בית הספר בעבודתו. ההנחה הבסיסית שהשואה היא אירוע היסטורי בעל משמעות ערכית אוניברסלית החורגת מעבר למקום, לזמן ולנפשות הפועלות

■ בשנים האחרונות מנסה בית הספר המרכזי להוראת השואה ביד ושם להתמודד עם סוגיה חדשה למדי – הוראת הנושא בכיתות רב-תרבותיות או רב-אתניות. אמנם הקושי הכרוך בהוראה בכיתות אלו התברר כבר בעשור הקודם, אבל התרחבות הפעילות של בית הספר עם מורים ממדינות שונות, בראש ובראשונה מאירופה ובעיקר במסגרת תכנית ICHEIC (הוועדה הבין-לאומית לתביעות ביטוח מתקופת השואה) מאז 2005, חידדה את הבעיה באופן שחייב התייחסות מיוחדת אליה. מורים אירופים שהשתתפו בסמינרים ביד ושם סיפרו על הקושי שלהם בהוראת נושא השואה בכיתות הטרוגניות של תלמידים בני

■ משתתפי הכינוס מתאספים לקבוצת דיון בשפה הרוסית, בהדרכתה של נועה סיגל (משמאל).

מקנה חשיבות ללימוד הנושא באשר הוא. קיצוניות של האירוע הוכיחה עד כמה הרסנית ורצחנית יכולה להיות שנאת האחר. ואף כי האידיאולוגיה הנאצית ראתה ביהודים אויבים מסוכנים במיוחד, הרי שבין קרבנותיה היו גם "בלתי ראויים" אחרים מבחינה גזעית שהנאצים שללו מהם את זכות הקיום. לימוד נושא השואה במערכות החינוך, במיוחד במדינות שחיים בהן מיעוטים אתניים, תרבותיים, דתיים ולאומיים, יעמיק את ההבנה שיש לכונן חברה פתוחה המסוגלת לשלב בתוכה באופן שוויוני את האחר לא רק במשמעות של השוויון הפורמלי, אלא גם כדי להעשיר את עצמה. עם זאת הוראת השואה אינה רק אמצעי. היא כוללת היכרות עם אחד הפרקים המעצבים של ההיסטוריה המודרנית, ויש בה כדי לחשוף את יסודות הסדר האירופי והגלובלי הבתר-מלחמתי, לרבות הלכי רוח, תנועות פוליטיות וארגונים בין-לאומיים שיש להם חשיבות והשפעה כוללת גם היום.

מהגרים. בעוד לתלמידים האירופים המקומיים העיסוק בשואה ובמלחמת העולם השנייה הוא חלק מהוראת ההיסטוריה הלאומית או האירופית הכללית יותר, הרי שלתלמידים ממוצא טורקי, מרוקני, וייטנאמי, סיני, אפגני או הודי המתגוררים באירופה קשה לגלות עניין בנושא. בעיניהם אין לשואה חשיבות כלשהי הן מבחינת העבר שהם "שייכים" לו הן לנוכח הקשיים שאתם הם מתמודדים בהווה. לא אחת דיווחו מורים כי עצם הניסיון לדון עם התלמידים על הגזענות בתקופת השואה עורר הסתייגויות, שכן חלק מהם טענו שמוטב לדון באפליה מסוג זה על רקע ההגירה מאירופה ושנאת הזרים הקיימת בה בימינו. קושי כזה, אם כי במידה פחותה, קיים גם בארצות הברית ובמדינות הגירה אחרות. לפיכך מורים אירופים תוהים לעתים אם אכן יש נחיצות היסטורית וצידוק פדגוגי ללמד את השואה לתלמידים אלו, ואם כן – כיצד.

כינוס הארצי השלישי למורים: 6-8 ביולי 2009

ב-6-8 ביולי 2009 ייערך ביד ושם הכינוס הארצי השלישי למורים בכותרת "בין שבר להמשכיות – הוראת השואה תחת הציוני' לזכור את העבר, לחיות את ההווה, להאמין בעתיד". הכינוס יתמקד בהוראת השואה היום ויעסוק ביצירה ובמחשבה אחרי אושוויץ – פילוסופיה, מחשבת ישראל, ספרות, אמנויות ופוליטיקה לנוכח משבר השואה.

ציבור המורים והמחנכים וכל העוסקים בחינוך מוזמנים להשתתף בכינוס. למידע נוסף: 02-6443647 teachers@yadvashem.org.il

"החוויה האנושית"

מדבריו של יושב ראש הנהלת יד ושם
אבנר שלו בכינוס

■ [...] נמצאים אתנו
כאן יותר מ-700
מחנכים, רבים מכם
אנשי מקצוע בכירים.
כמעט כל המוסדות
הבולטים בתחום
הוראת השואה ברחבי
העולם מיוצגים כאן.
למעשה יצרנו כאן מעין
פקולטה של מורים או,

כפי שאני מעדיף לכנות זאת, בית מדרש.
כשהגעתי בפעם הראשונה למסקנה שאנחנו
חייבים לעצב מחדש את סדרי העדיפויות החינוכיים
שלנו, היה ברור כי אנו עומדים לפני תהליך של שינוי,
ואכן ההשפעות היו מרחיקות לכת. היה עלינו להמשיך
ולקיים את עבודת המחקר והתיעוד של השואה ובה
בעת לקיים זיכרון תקף ומשמעותי לדורות הבאים.
הבנתי שהדרך היחידה לעשות זאת היא הרחבה
של הפעילות החינוכית שלנו. ללא תהליכי חינוך
פעילים לא היינו יכולים לממש מטרות אלו. נדרשנו
אפוא להתאים את סדרי העדיפויות שלנו ולהציב את
החינוך במרכז העשייה שלנו, ובשל כך הקמתי את
בית הספר המרכזי להוראת השואה.
עצם הרעיון להקים את בית הספר היה משום
הצהרה חשובה שנוסף על הצבת החינוך בראש סדרי
העדיפויות, היא חייבה אותנו להכשיר קבוצה של
מחנכים מקצועיים שבבוא היום יגבשו דיסציפלינה
אקדמית ופדגוגית. לשם כך נדרש תהליך חינוכי
מושך ויסודי.

[...] כדי לחנך ביעילות יש לעורר הזדהות. בעיני
רוחי ראיתי כיצד יפסיקו ללמוד את השואה כשיעור
היסטורי גרדא וכיצד יתחילו ממש להנחך בנושא, בין
השאר על ידי סיפורו של היחיד בשואה. זו גישה
הוליסטית שלפיה אי אפשר להסביר תופעה אלא
על ידי הסברת סך כל מרכיביה. גישה זו קונה לה
אחיזה לא רק בבתי ספר אלא גם בתחומים אחרים
של הוראה והנצחה.

כשהתחלנו לתכנן את המוזאון לתולדות השואה,
ידענו שתהיה לנו עבודה בשני מישורים. לא רק שהיה
עלינו להנחיל מידע וידע על ההתרחש בשואה, גם היה
עלינו להציג סיפורים של אנשים, להציג את החוויה
האנושית. רק הצירוף של סיפורי החיים לפני השואה,
בזמן השואה ולאחר השואה מרכיב את הסיפור השלם.
ואת השלם הזה שאפנו להציג בבית הספר, במוזאון
ובמקומות אחרים ביד ושם.

[...] אתם כבר פיתחתם, כל אחד ואחד בדרכו
שלו, גישות ושיטות שונות, ולכולן מכנה משותף אחד:
הדיסציפלינה הפדגוגית של חינוך אנשים צעירים
באמצעות למידת הסיפור של השואה מכיוון שהשואה
היא בראש ובראשונה חוויה אנושית. עלינו לעסוק
במרכיבי היסוד של הטבע האנושי – גם הרוע – כדי
לגרום לצעירים וגם למבוגרים לבחור ולהחליט בכוחות
עצמם, שהרי יכולת הבחירה וקבלת ההחלטות היא
לב לבה של העשייה האנושית.

מובן שכשם שאנו מתרכזים בקרבנות ומנסים
ללמוד על חייהם לפני השואה, אנו מציבים את
הניצולים במרכז העשייה שלנו. הם מספרים את
סיפורם, משמשים אנשי עדות, והקרקע המשותפת
שאנו חולקים עמם היא אנושיותם. עלינו לאמץ את
כולם – הקרבנות והניצולים – לחלק מהזהות שלנו.
תהליך מורכב זה נמשך כבר שנים רבות, ועתה
הצטרפתם אליו גם אתם.

[...] לפני עשר שנים היו כל המרצים בכינוסי
המחנכים שלנו היסטוריונים. היום ההיסטוריונים הם
מיעוט כאן. את רוב ההרצאות, הסדנאות והדיונים
בכינוס הזה הכנתם אתם – המחנכים, בעלי ידע
מבוסס ומתאים בהיסטוריה. בעיניי זה אות מובהק
לשינוי חיובי בתחום הוראת השואה.
האתגר המשותף שיהיה עלינו לעמוד בו בעשור
הבא יהיה להקנות לחוגים נוספים ברחבי העולם את
הידע הרב שנצבר ותובנות בנושא השואה, וכן את
המשמעויות שאנו יכולים וחייבים להפיק מהם. מוטלת
עלינו האחריות להעניק משמעות למה שהתרחש שם,
חלק מהמורשת שננחיל לדורות הבאים.

אנו ביד ושם מחויבים להיות שותפים חשובים
במסע הזה. אנו נמשיך לאפשר גישה נוחה וידידותית
למידע העצום ולמאגרי המידע שברשותנו ושואצרים
את מורשתם יוצאת הדופן של מיליוני אנשים
שנרצחו בשואה ושל הניצולים. בתוך כך נמשיך
לקדם, קידום הולך וגובר, גישות בין-תחומיות לחקר
השואה באמצעות הספרות, האמנות, התאטרון,
הקולנוע והטלוויזיה, המוזיקה והמחול. אני מאמין
שלינוס שיערך בעוד עשר שנים מהיום יבואו
אמנים רבים.

המשימה שלנו היא להמשיך, בהתמדה וביעילות,
להנחיל את הרעיון שסיפור השואה הוא חלק מהותי
מהאנושות שלנו, ועלינו לטפח את הערכים שאנו
למדים מהתקופה האיומה הזאת בהיסטוריה שלנו
ולעשותם בסיס מוסרי שידריך את המין האנושי
לעולמי עד.

"יד ושם מבקש להקנות ידע,
אך הוא גם מקנה השראה
[...] לימודי על השואה היו
בעלי משמעות, אך חשוב מזה,
למדתי יותר על אנושיות"

זיין זאליס, קנדה

"הכינוס [...] העניק לי את
ההזדמנות יקרת הערך לפגוש
אנשים רבים ממדינות שונות
ולחלוק את חוויותינו.
עתה אני יודעת כי אינני לבד;
הוראת השואה קשה, אולם
היא אתגר אשר על כולנו
להתמודד עמו אם אנו רוצים
באמת לבנות עולם טוב יותר"

לאורה פונטאנה, איטליה

"למען יידעו דור אחרון"

מאת נאוה וייס

רישום לכינוס מורים ומלמדים בתלמודי תורה

טקס הסיום של השתלמות מלמדים מביתר עילית. בשורה התחתונה, שלישי מימין: מנכ"ל יד ושם נתן איתן

בתלמודי תורה, בהשתלמות של 56 שעות. מלבד הרחבת הידע בנושא השואה, רכשו המשתתפים דרכים וכלים להוראת הנושא בכיתות הגבוהות של תלמודי תורה והתמקדו בערכת הלימוד שנכתבה במיוחד לילדים בכיתות אלו. "התרשמתי במיוחד מהכוונה לחבר את התלמידים לפרט ולהזדהות עם עולם הילדים לפני השואה", אמר אחד המשתתפים בקורס הכשרת המורים, "והבנתי מה לא ללמד, להימנע מתיאורי ההשמדה ומהטראומות". אחר אמר: "העשרתי את ידיעותי, ואקווה להנחיל את הדברים הלאה לדור הצעיר, למען יידעו דור אחרון".

הערכה נלמדה בחמישה תלמודי תורה בכיתות ה' ו' ו-ז', שלושה עד חמישה שיעורים בכל כיתה. באחת הפעילויות בכיתה התבקשו התלמידים לכתוב מכתבים לילדים בגטו, וכך כתבו: "אל תתבייש עם אות הקלון", "תתחזק ותאמין בקדוש ברוך הוא", "הלוואי שתוכל ללמוד כמוני, ולא תסבול מהנאצים" ו"הלוואי שיהיו לך חיים רגילים".

בראש חודש תמוז, 3 ביולי, נערך טקס סיום ההשתלמות באולם האירועים של עיריית ביתר עילית בהשתתפות מנכ"ל עיריית ביתר עילית הרב יהודה גרליץ, מנהל לשכת ראש העיר הרב עקיבא אוביץ, מנהל אגף החינוך בעירייה הרב ישראל תיק, צוות ההיגוי של הפרויקט, מנהלים של תלמודי תורה בעיר ומשתלמי הקורס. בטקס נכחו מנכ"ל יד ושם נתן איתן, צוות המגמה להכשרת מורים בראשותה של שרית הוך-מרקוביץ, צוות מדור הפיתוח וצוות המדור החרדי.

הטקס המכובד והמרשים הוא נקודת שיא מצד אחד ונקודת זינוק מצד אחר לפעילות עתידית משותפת עם אגף החינוך בעיריית ביתר עילית של הרחבת מעגל הלומדים והמלמדים לימודי שואה בעיר.

הכותבת היא ראש המדור החרדי במגמה להכשרת מורים של בית הספר המרכזי להוראת השואה.

למורים ולמלמדים בתלמודי תורה השתתפו כ-100 מלמדים מתלמודי תורה מרחבי הארץ, ובכינוס למורות השתתפו כ-450 מורות ופרחי הוראה – וכן ימי עיון נוספים רבים.

שני הכינוסים נפתחו בהרצאה תורנית ברוח תשעת הימים ועסקו בחשיבות מקומו של המורה והמחנך בלימוד נושא השואה, תוך הדגשת התפיסה החינוכית של בית הספר המרכזי להוראת השואה. את ההרצאה המרכזית בכינוס המורות נשאה שולמית אימבר, המנהלת הפדגוגית של בית הספר, והיא עוררה חשיבה מעמיקה תוך שהיא מקנה כלים להוראת הנושא.

פרויקט ביתר עילית

■ **תחילתו של שיתוף הפעולה בין אגף החינוך בעיריית ביתר עילית ובין בית הספר המרכזי להוראת השואה ביד ושם הייתה בקיומו של יום עיון למנהלי תלמודי תורה ביד ושם לפני כשנתיים.** במרכזו של יום העיון עמדו השיח בין הציבור החרדי ובין יד ושם ואפשרויות שיתוף הפעולה בתחום החינוך. בדיון עלו עניינים של עבודה משותפת, זאת בצד חששות מעבודה בתחום זה עם יד ושם. המנהלים הביעו את רצונם להיעזר באנשי המגמה ובניסיונם הרב בדידקטיקה ובפדגוגיה בהוראת השואה, ואכן בשנת הלימודים תשס"ח נוצר שיתוף פעולה חינוכי.

לצורך עבודה משותפת זו פיתח מדור הפיתוח במגמה להכשרת מורים עם המדור החרדי בבית הספר המרכזי להוראת השואה ביד ושם מערכי שיעור ייחודיים לתלמודי תורה. המערכים פותחו על פי הניסיון בעבודה עם תלמידים צעירים, עם הציבור החרדי והסמינרים, וכן על פי ניסיונם של מלמדים מהציבור החרדי.

בד בבד הוכשרה בשנה שעברה קבוצת מלמדים בביתר עילית. הקבוצה עברה קורס יסודי על ההיסטוריה של השואה ועל דרכים להוראת הנושא

פעילות לציבור החרדי בימי "בין המצרים"

מי יתן ראשי מים ועיני מקור נזול, ואבכה כל ימותי וילי

את חללי טפי ועוללי וישישי קהלי, ואתם ענו אבוי אוי ואללי ובכן בכה בכה רב והרב [...]

שימו נא על לבבכם מספד מר לקושרה כי שקולה הריגתם להתאבל ולהתעפרה, כשרפת בית א-לוקינו האולם והבירה, וכי אין להוסיף מועד שבר ותבערה [...]

תחת כן היום לזיית אעוררה

ואספדה ואילילה ואבכה בנפש מרה

ואנחתי כבדה מבוקר ועד ערב

ועל אלה אני בוכיה [...]

מתוך הקינות לתשעה באב

■ **כאשר הציעה בשנת 1946 הרבנות הראשית לישראל לקבוע יום תענית לזכר השואה, ביקש הרב מישקובסקי מקריניק מהאדמו"ר מבלז, הרב אהרן רוקח זצ"ל, את הסכמתו וברכתו לקביעה זו.** האדמו"ר הוציא קינות לתשעה באב, פתח את הקינה שלעיל והצביע על המילים "וכי אין להוסיף מועד שבר ותבערה".

האבל על חורבן בית המקדש מלווה את עם ישראל ב-2,000 שנות גלותו, והוא ציר מרכזי בזיכרון ההיסטורי היהודי לחורבנות, לגירושים ולפרעות שחווה העם לאחר שגלה מארצו כמו מסעי הצלב, שרפת התלמוד בפריז וגירוש ספרד. בכך נכרכות כל פורענויות הגלות בימי "בין המצרים", בין צום י"ז בתמוז לצום תשעה באב, ימים שבהם עם ישראל מתאבל על חורבן בית המקדש.

ימי "בין המצרים" מוקדשים ביד ושם לנושא השואה בציבור החרדי. השנה נערכו שני כינוסים גדולים בבית הספר המרכזי להוראת השואה – בכינוס

אירועי בית הספר המרכזי להוראת השואה: יולי-ספטמבר 2008

ובה הוקרן סרט סובייטי על פרויקט בירוביג'אן (מחפשי האושר). המשתתפים גם הקשיבו להרצאה מיוחדת על שורשי הסכסוך הישראלי-ערבי בתרבות האסלאם הקלסי.

בחודש אוגוסט התקיים **הסמינר הראשון למחנכים מפורטוגל** ובו 30 משתתפים, רובם נוצרים. הסמינר המרגש היה הביקור הראשון של רוב המשתתפים בישראל, והמשתתפים חזרו לארצם כשהם להוטים להמשיך ללמוד וללמד על השואה. בשנה הבאה יהיו עוד שני סמינרים. בחודש ספטמבר נערך **סמינר לשוטרים גרמנים** מדיסלדורף.

בחודשי הקיץ נערכו ביד ושם **סמינרים למחנכים יהודיים** מברית המועצות, מאיטליה ומהונגריה. עוד נערכו סמינרים בין-לאומיים למחנכים יהודיים מרחבי העולם, ובהם היו 128 משתתפים.

"בשביל הזיכרון" - במתכונת חדשה

מאת שרית הוך מרקוביץ

■ עקב בקשות חוזרות ונשנות של הקהל הרחב, המגמה להכשרת מורים של בית הספר המרכזי להוראת השואה הוציאה לאור מחדש את כתב העת **בשביל הזיכרון**, במתכונת חדשה. **בשביל הזיכרון** מיועד בראש וראשונה למורים המלמדים במערכת החינוך, וכן לסטודנטים ולשוחרי דעת אחרים. כל גיליון ייוחד לנושא אחר, ויוצג בו מגוון רחב של דעות כדי לצייר תמונה רחבה ומורכבת של הנושא. עוד יפורסמו בכתב העת רעיונות לשיעורים חומרי למידה שפותחו ביד ושם, מקורות ייחודיים מהארכיונים (כתובים וחוזהיים) והמלצות לספרים חדשים.

אחת המטרות בחידוש כתב העת היא ללוות את המורים המשתלמים בקורסים של בית הספר המרכזי להוראת השואה ביד ושם ואת המורים המלמדים במערכת החינוך. כמו כן **בשביל הזיכרון** יקנה למורים עוד כלים לעבודה עם תלמידים בני גילים שונים.

הגיליון הראשון יצא לאור בחודש אוקטובר ועסק בהנהגות יהודיות. ואלה מהמאמרים שפורסמו בו: "רבנות כהנהגה במזרח אירופה בתקופת השואה – הערכה מחדש", "מרדכי חיים רומקובסקי – הערכה מחדש", "הנהגה נשית בתקופת השואה", "רפואה יהודית בגטאות מזרח אירופה – שאלות של הנהגה, שליחות ופרופסיה" ו"תנועות הנוער כמנהיגות חלופית במזרח אירופה".

עורך **בשביל הזיכרון** הוא ד"ר גיא מירון, ומערכת כתב העת תסייע בידו. כתב העת ייצא לאור פעם בשלושה חדשים.

הכותבת היא מנהלת המגמה להכשרת מורים בבית הספר המרכזי להוראת השואה.

חינוך; וקורס מש"קיות להדרכה של קורסי טירונים וקבוצות חיילים ביד ושם. כמו כן בחודש יולי הסתיים קורס להכשרת מדריכים בפולין, לאחר סמינר לימוד מסכם לכל משתתפי הקורס בפולין, ובו סיורי לימוד והתנסויות הדרכה.

בחודש יולי הגיעו ליד ושם **21 מורים מהעיר קאזאן, בירת טאטרסטאן** שעל הוולגה. זו הייתה הפעם הראשונה שיד ושם אירח קבוצה, רובה מוסלמית, מהרפובליקה הרוסית הנתונה היום בתהליך של גיבוש הזהות הטאטארית, עקב נפילת ברית המועצות. בסמינר היו שתי סדנאות חדשות: סדנה על פינויים של היהודים לעורף ברית המועצות (לשטחים שלא היו בכיבוש) במלחמת העולם השנייה – קשיי הפינוי, הבהלה, הרעב, התנאים הקשים, האנטישמיות בשטחי הפינוי והמיתוס על היהודים ש"לחמו בטשקנט" (ביטוי הלוועג ל"פחדנות היהודים"); וסדנה על חיי היהודים בברית המועצות בין שתי מלחמות העולם,

■ בחודשי הקיץ קלטה מגמת ההדרכה בבית הספר המרכזי להוראת השואה ביד ושם קבוצות בני נוער רבות מן הארץ ומחו"ל. כ-40,000 בני נוער **וסטודנטים מחו"ל פקדו את יד ושם** עיון במסגרת פרויקט "תגלית" ובקבוצות של תנועות נוער ובני נוער מחו"ל. בזכות המרכז ללימודי שואה וגבורה על שם דויד ופלה שאפל ופרויקט "רעות" המסבסדים הסעה והדרכה של תלמידי תיכון מאזורי הצפון והדרום בארץ, **נקלטו מאות כיתות לימי עיון ביד ושם**.

במסגרת עבודת בית הספר עם צה"ל **התקיימו ימי עיון והכנה למשלחות צה"ל לפולין** – "עדים במדים".

כמה קורסים נפתחו בחודש ספטמבר **להכשרת מדריכים בתחומים שונים**: קורס מדריכים בעברית ובשפות זרות לעבודה עם בני נוער ועם קבוצות חינוך שונות; קורס להכשרת בנות שירות לאומי ומדריכים להדרכה של חטיבות ביניים, בתי ספר יסודיים וניידות

חדש ב-www.yadvashem.org/edu - מאת נעמה שי"ק "עדים וחינוך" - סיפור מצולם של ניצולי שואה

■ הפרויקט "עדים וחינוך" – סיפור מצולם של ניצולי שואה – הוא פרויקט משותף של בית הספר המרכזי להוראת השואה ביד ושם ושל המרכז למולטימדיה באוניברסיטה העברית. בפרויקט צולמו עד כה חמישה סיפורים של ניצולי שואה: חיהם לפני השואה, בשואה ולאחריה. הסרטים מוקרנים לקהל חינוכי מגוון – מורים ותלמידים מהארץ ומחו"ל, אנשי צבא ואנשי חינוך בלתי פורמלי – וכן לקהל הרחב. הסרטים מופקים בתמיכתה האדיבה של קרן משפחת אדלסון ומתורגמים לאנגלית, לגרמנית, לספרדית, לרוסית ולצרפתית. הסרט האחרון בסדרה הוא סיפורה של מלכה רוזנטל, ממדליקי המשוואות ביום הזיכרון לשואה ולגבורה ביד ושם. הסרט מתרכז באזור גליציה המזרחית, אוקראינה דהיום, ועניינו תקופת הכיבוש הרוסי, גטו, מחבוא ועלייה לארץ באנייה "אקסודוס". סיפורה של מלכה מספר על מוראות השואה דרך עיניה של ילדה צעירה שאיבדה את כל עולמה ובחרה בחיים, כמו רבים מניצולי השואה, לאחר קשיים אדירים.

"ולמרות הכול אני חי – מסע חינוכי מבעד לתמונות"

■ במוקד תפיסתו החינוכית של בית הספר המרכזי להוראת השואה עומד הסיפור האנושי. כשמספרים את סיפורו של הקרבן היהודי בשואה, יש להציב לפני התלמיד אדם בעל פנים וזהות, אדם שאת ייחודיותו האנושית ניסו הגרמנים למחוק. ארכיון התצלומים הוא אחד מאתרי הזיכרון והמחקר המגוונים של יד ושם. בארכיון מאות אלפי תצלומים המספרים את סיפור השואה בעדות מצולמת. לסיפור שהוקפא בתצלום ברגע אחד של הווה, יש עבר ולעתים יש עתיד.

תת-אתר חדש – "ולמרות הכול אני חי" – מלווה את מאגר התצלומים המקוון ומעמיק את הבנת הסיפורים האנושיים שמאחורי התצלומים. בניתוח התצלומים הקורא מבין את הסמוי מן העין דרך עדויות ומדרישי תמונה המלווים ברקע היסטורי, תוך ניסיון ללמוד על המקרוקוסמוס דרך הבנת המיקרוקוסמוס: מהו הרגע המונצח בתצלום? מהו הרקע ההיסטורי של התצלום? מי האנשים המצולמים בו? מה אפשר ללמוד מהתצלום? האתר עלה בשפות עברית ואנגלית, והוא מותאם לחטיבות העליונות. באתר גם מידע היסטורי, עדויות, דיונים חינוכיים ומדרישי תמונה. הנושאים בתת-האתר החינוכי הזה הם לעת עתה השחרור מהמחנות, השעות במחנות העקורים והעלייה לארץ ישראל. נושאים אלו נבחרו בשל העובדה שמאגר התצלומים עלה לאינטרנט בשנה שבה יד ושם מצוין 60 שנה להקמת מדינת ישראל ואת תרומתם של הניצולים לבניית המדינה. לתת-האתר עתידיים להצטרף תצלומים נוספים.

ועידת התביעות וקרן משפחת אדלסון תומכות בפיתוח חומרי הלימוד בתת-האתר של בית הספר המרכזי להוראת השואה.

הכותבת היא מנהלת מגמת התקשוב בבית הספר המרכזי להוראת השואה.

יהודים מצילים יהודים

מאת ד"ר רוברט רוזט

כמעט בכל זיכרונותיהם של
ניצולי השואה מובא מקרה אחד
לפחות של עזרה וסיוע הדדי
של יהודי ליהודי אחר

ילדים יהודיים המוברחים מצרפת הכבושה עומדים ליד רכבת בליסבון, פורטוגל, 1941.

■ הצלתם של יהודים על ידי יהודים אחרים בתקופת השואה היא נושא מוכר אף כי רק בעשור האחרון לערך עלה לדיון בשיח הציבורי. יד ושם עסק בנושא הזה מאז הקמתו, אך כמו במחקרים רבים של השואה, הוא היה מובלע בנושאים כמו "סולידריות יהודית", "הנהגה יהודית", "יודנרט" ו"התנגדות יהודית". עד סוף שנות ה-70 כבר נלמד הנושא בקרב תלמידי מחקר (תואר שני ושלישי) בישראל. הסוגיות שנלמדו היו המחטרות החלוציות בבודפשט ושותפותיהן אשר פעלו בקדחתנות להסתיר יהודים, בעיקר בסתיו 1944; "קבוצת העבודה" בסלובקיה שעשתה כל מאמץ אפשרי למען הצלה המונית של יהודים אך בסופו של דבר הייתה הצלחתה מעטה; המחטרת היהודית בצרפת אשר עסקה בעת ובעונה אחת בלחימה ובהצלה; ארגוני הסעד והעזרה ההדדית בגטו ורשה אשר ניסו להקל את הרעב והסבל בין חומות הגטו ועוד.

סיוע ליהודים אחרים כדי להצילם – קרובי משפחה, מכרים או זרים – היה לא רק בבחינת "ואהבת לרעך כמוך" אלא גם היענות לצייוי להמשיך את קיומו של העם היהודי

גם בתוך האסון הנורא של השואה נראית בבירור התופעה של עזרה וסיוע של יהודים ליהודים אחרים. בתוך המשפחה הייתה העזרה כמעט תמיד בכל הרבדים ובכל תחומים, שכן עזרה בתוך המשפחה היא ערך אשר טבוע היטב בתוך המסורת היהודית. גם בקהילה היהודית הסיוע לאנשים נזקקים הוא נורמה מושרשת היטב. בזמן השואה, גם כאשר היה קשה לאין ערוך להגיש עזרה לזולת, בתוך הקהילה הוצעה עזרה באופן תדיר, ככל שהיה אפשר.

כמעט בכל זיכרונותיהם של ניצולי השואה מובא מקרה אחד לפחות של עזרה וסיוע הדדי של יהודי ליהודי אחר. יתרה מכך, ברור כי בכל דיון על נושא השואה מנקודת המבט של הקרבן היהודי, אין מנוס מעיסוק בעזרה שנתנו היהודים איש לרעהו – אפשר לראות זאת בבירור במוזאון לתולדות השואה ביד ושם.

כמובן אין לייפות את המציאות או להאדירה, שכן הערכים וההתנהגות הנורמטיבית קרסו בתוך מערבולת האירועים של השואה, למשל התנהגותם של שוטרים יהודים בגטאות, אבל גם כאן היו יוצאים מן הכלל.

את מעשי ההצלה של יהודים בידי יהודים משווים פעמים רבות למעשיהם של חסידי אומות העולם, אולם יש הבדלים מהותיים ביניהם. חסידי אומות העולם באו מקרב הרודפים או העומדים מהצד. הם היו מיעוט קטן של אנשים בתוך המוני בני אדם. הם לא הרוויחו דבר וחצי דבר מכך שעזרו ליהודים, מלבד התחושה שהם נהגו על פי המוסר בזמנים שבהם המוסר כמעט לא היה קיים מחוץ לתחומי הקהילה היהודית. הסיכון שקיבלו עליהם היה עצום, שכן העונשים שהטילו הנאצים על מי שסייעו ליהודים היו קשים מאוד. חסידי אומות העולם הם אפוא נקודות של אור באפלת השואה.

לעומתם יהודים שעזרו ליהודים אחרים פעלו בתוך המסגרת המשפחתית, במובנה הרחב של המילה. אותה החרב הייתה תלויה הן מעל המצילים הן מעל מי שהם הצילו. סיוע ליהודים אחרים כדי

להצילם – קרובי משפחה, מכרים או זרים – היה לא רק בבחינת "ואהבת לרעך כמוך" אלא גם היענות לצייוי להמשיך את קיומו של העם היהודי.

אפשר בהחלט לשאוב עידוד מכך שהציבור היום מכיר את המושג "יהודים מצילים יהודים" בשואה. הידיעה שגם בקשים שבזמנים יהודים רבים לא נטשו איש את רעהו אלא עשו מאמצים יוצאי דופן לעזור להם – לא זאת בלבד שהיא מעידה על אופיו של העם היהודי, היא גם מציבה מגדלור באפלה, מופת שיש ללמוד ממנו.

הכותב הוא מנהל הספריות.

מי יספר את סיפורם?

"התעלומה במכולה הירוקה", במאי: טל חיים יופה זוכה פרס אבנר שלו לשנת 2008

מאת ליאת בן חביב

אחרי המלחמה באירופה כדי שיישאר מהם זכר לפני העלייה לארץ ישראל. בסרט יופה מגלה עוד קרובים וחברים ומתעקש להבין מה קרה למשפחות וולקוביץ' ורוזן ולגלות בדיוק את נסיבות חייהם ומותם. הסיפור נודד בין "ארץ שם" בשנות ה-30 וה-40 של המאה ה-20 לבין ארץ ישראל של המאה ה-21.

"המשפחה הפטלית", כפי שיעקב וולקוביץ' עצמו הגדיר את משפחתו בריאיון לסימה קדמון ב-1988, היא גם המשפחה הישראלית כל כך של כולנו, ומתמונת המשפחה עולה תחושת יתמות של מי שלא נשמר בזיכרון: של ניצולי השואה, של בני הדור השני שהופקדו על שמירת המכתבים שכדי לקרוא בהם יש צורך במפענחים וגם של ההרוגים במערכות ישראל. בניהם, דודניהם וחבריהם לספסל הלימודים ממשכים לפקוד את קברם. וכשהם לא יעשו זאת, מי יקבל עליו את מלאכת הזיכרון? התעקשותו של הבמאי מזכירה שכל הנראה סיפורים על הספך הם שיישאר. בחירתו של הבמאי להיות דמות בסיפור ולתת לכל הדמויות את קולו מקבלת משמעות נוספת. "הבחירה הזאת שחררה אותי מכבלי המילים של הדמויות או מהצורך להישאר בקלז-אפ פרונטלי אין-סופי. בזכותה הסרט פיוטי ואוניברסלי יותר: זה לא רק הסיפור של משפחת וולקוביץ' אלא של מאות אלפי אנשים".

התצלומים במכולה הירוקה שצדו את עינו של הבמאי בחרו בו שסיפר את סיפורם, ועל יופה מוטלת כעת מלאכת הזיכרון – למצוא את הדרך לספר את סיפורי השואה בדור השלישי – דורם של נכדי ניצולי השואה. זה גם דור שלישי ליוצרי קולנוע, אמנות בת כ-100 שנה, ודור של "טכנולוגיית דור שלישי". סרטים כאלה עניינם האירוע ההיסטורי של השואה – "מה קרה שם" – אבל הנרטיב המרכזי שלהם הוא הקשר של השואה אלינו והמשמעות של אותן התרחשויות עבורנו – ישראלים, יהודים ובני אדם. כיצד "אז" ו"שם" נקשרים בזוהר של כל אחד מאתנו, וכיצד הם נטמעים בזיכרון הקולקטיבי שלנו? יופה מספר: "התגובות בעקבות הצפייה בסרט היו חזקות ומרגשות. רבים התקשרו אליי, אפילו בחור מצרי מקהיר שצפה בסרט התרגש וכתב לי מייל מלא הרהורים פילוסופיים".

ב-26 בנובמבר תתקיים ביד ושם הקרנה מיוחדת של "התעלומה במכולה הירוקה" בנוכחות יושב ראש הנהלת יד ושם אבנר שלו, הבמאי טל חיים יופה והסופר אמיר גוטפריד.

את פרס אבנר שלו, תרומתם של מיכאלה ולאן קונסטנטינר, מעניק מדי שנה מרכז הצפייה ביד ושם לסרט שמביא למסך סיפור ייחודי בנושא השואה ונותן לו ביטוי קולנועי יוצא דופן.

הכתבת היא מנהלת מרכז הצפייה.

באותו רגע הרגשתי אחריות כלפי משפחת וולקוביץ', חשבתי שאיש מהם לא נותר, ופחדתי שהסיפור שלהם ייעלם, שאיש אינו זוכר אותם. זה גרם לי לחשוב על עצמי ועל משמעות החיים שלי".

צפייה בסרטו התינודי-בלשי של יופה מזכירה את מומיק, הילד מעיין ערך: אבהה של דוד גרוסמן. מומיק חייב לעשות את "עבודת הריגול" כי רק כך יוכל להציל את הוריו מהפחד שלהם, מהשתיקה ומהשכחה: "המון עבודה יש לו בעניין הזה, והוא היחיד בעולם שיכול לעשות אותה". יופה מסביר: "הז'אנר הבלשי היה טבעי לסיפור. פשוט תיעדתי את התהליך שעברתי. איסוף המידע על הדמויות ריתק אותי, וקיוויתי שיעניין גם את הצופים". מלבד הבלשות, ליופה ולמומיק משותפת גם העקשנות. מומיק-שלומיק נחוש למצוא את הסיפור של ברונז ומתעקש שסבא אנשל מספר סיפור במלמולים ותנועות ידיים, ורק מי שיתעקש יבין. "אנשים חושבים שהמצאתי את סיפור המסגרת של מציאת התצלומים כי רציתי לעשות סרט על הוולקוביץ'ים, ונראה להם בלתי אפשרי שיד המקרה הביאה אותי לסיפור", מספר יופה. "יכולתי לעשות את הסרט על אלפי משפחות בארץ, והוא היה יוצא מעניין לא פחות. ישראל היא מדינת הגירה צעירה מאוד, וכמעט לכל משפחה יש סיפורים מעניינים שאפשר לצלם לסרט". הבמאי מתעקש לספר את סיפורם של אנשים שכמעט נשכחו, של זיכרונות חמקמקים ולא קוהרנטיים, של תמונות אילמות וכתוביות דהיות. וזו רק ההתחלה של הסיפור.

בסבלנות ובעדיניות יופה פורם את פקעת חוטי הזיכרון הסבוכים, כמה מהם קרועים, וביד אמן הוא מצליח לארוג אותם מחדש לתמונה שלמה. סוכן הזיכרון הראשון הוא שוע וולקוביץ' שנולד בתל אביב ובהיותו בן 20 נהרג בסיני, במלחמת יום כיפור. שוע היה מפקד טנק שנפגע בתעלת סואץ ביום הראשון למלחמה ונהרג מיד. יופה מבקש לתת שם לכל הדמויות ששוע מכיר לו ולגלות את סיפורן: ההורים יעקב וולקוביץ' ופולה וולקוביץ' לבית רוזן מלודז' שברחו לרוסיה עם הכיבוש הגרמני, האחות הגדולה שמתה כשהייתה תינוקת בת שנה בגולאג בסיביר והאחות היפה והמוכשרת ריבי שהיתה דיילת אל-על ונקראה על שם סבתה. בתה של ריבי, סיון, גרה בתל אביב, והיא הנצר האחרון לבית משפחת וולקוביץ'. כל שנותר בידיה של סיון הוא אלבום משפחתי וקופסת תצלומים ישנים. יופה מקלף בעדינות רמזים לקורותיהן של הדמויות השותקות שניבטות מהתצלומים. בקופסה של סיון מופקדים "לזיכרון נצח" תמונותיהם של מאות ניצולי שואה שהצטלמו

צילום: ורה עציון

הבמאי טל חיים יופה (שני משמאל) מקבל את פרס אבנר שלו 2008 לשנת מנהלת מרכז הצפייה ליאת בן חביב.

■ **כותרת מאמר זה היא שאלתו של סבא יוסף בספר "שואה שלנו" כשאיים על אנשי השכונה שלא יספרו את סיפורם עד שאמיר ואפי "יגיעו לגיל" שכמעט ולא הגיע. סבו של אמיר לא היה סב של ממש אלא סב בכוח "חוק הדחיסה" שאפשר לבני "הדור השני וחצי" לשואה לפרוץ גבולות של קשרי דם וללקט לעצמם משפחה. "חוק הדחיסה" של אמיר גוטפריד ותשובה לשאלתו של סבא יוסף מתקיימים בסרטו של טל חיים יופה **התעלומה במכולה הירוקה**, זוכה פרס אבנר שלו לשנת 2008 שמרכז הצפייה מעניק בפסטיבל הקולנוע הבין-לאומי בירושלים. יופה מספר בריאיון מגבעתיים: "הסיבה הפרוזאית שעשיתי את הסרט הזה היא שאני מאוד אוהב חפצים ישנים שמציתים את הדמיון שלי. כשראיתי ערמה של תצלומים ישנים, לא יכולתי להשאירם בפח האשפה, הם היו אוצר בעיניי. במחקר קצר באינטרנט גיליתי שהבן מת במלחמת יום הכיפורים, ההורים ניצולי שואה והאם מתה מסרטן.**

לשמור את הזיכרונות

מאת אפרת קומיסר

"הבנתי שאם היומן יישאר בידיי הוא יתפורר [...] לא רציתי שהיומן יאבד" רות טאובר

מספר 1 שנפתח באפריל 1942. באוגוסט היו בו כבר 450 ילדים. הרב טאובר היה לחבר בסגל בית היתומים, והוא לימד בו עברית ותנ"ך עד 1944, אז נסגר בית היתומים והילדים נשלחו לארץ ישראל. במחברת שנתנו לו למזכרת כתבו הילדים שהיה

אליה מבסרביה ומבוקובינה. העיר הייתה אחת מחמש נקודות הכניסה לטרנסניסטריה, אזור במערב אוקראינה שהיטלר מסר לרומניה תמורת השתתפותה במלחמה בברית המועצות. עשרות אלפי יהודים עברו דרך העיר, וכ-12,000 עד 15,000 מהמגורשים הצליחו להישאר בה. גם לאחר שרבים מהם גורשו ממנה, הסתגנו לעיר מגורשים אחרים. כל אלה הצטרפו לכ-3,700 מיהודי המקום שנשארו בה.

ביולי 1942 הוקם בעיר גטו. הוא הוקף בחומה ובגדר תיל, ושררו בו תנאי מחיה קשים – צפיפות, רעב, עוני, מחסור ומגפת טיפוס הבהרות שהפילה חללים רבים במשך כמה חודשים. המנהיגות היהודית

בארכיון יד ושם מופקדים למשמרת מאות יומנים אישיים שנכתבו בתקופת השואה. את אחד היומנים מסרה לארכיון בעת האחרונה רות טאובר, וכתב אותו בעלה המנוח הרב אורי פייביש טאובר בשנים 1941 עד 1944 במוגילב-פודולסקי. הרב טאובר נולד ב-1911 בצ'רפאקאץ' שב רומניה. הוא גורש למוגילב באוקטובר 1941 ונשאר בה עד שהצבא האדום שחרר אותה. היומן המתפורר נמסר לארכיון יד ושם כדי שיטופל במעבדת השימור ויעמוד לעיונו של הציבור הרחב.

היומן עבר שיקום ושימור במעבדת השימור של הארכיון. כשהוא הגיע למעבדה, כמה מדפיו היו

יומנו של הרב אורי פייביש טאובר

"אבא טוב". הרב, סיפרה לימים אישה שהייתה ילדה בבית היתומים, נטע בהם תקווה בהבטיחו שיעלו לארץ עם תום המלחמה.

את היומן הכתוב בגרמנית באותיות עבריות החל לכתוב כבר באוקטובר 1941. הוא מספר בו על קשיי היום-יום בגטו, על סיפורים ששמע מאנשים ועל אירועים שונים – יהודים שמתחבאים, ילד שמציל

הצליחה להקים ועד יהודי מרכזי לכל המחוז, והוועד הקים בה מוסדות סעד שונים, בהם שלושה בתי יתומים. תנאי החיים של הילדים היו קשים מאוד. הם חיו בעליבות גדולה והיו רעבים וחולים. רק לאחר כמה חודשים השתפר מצבם הגופני, ומנהלי בתי היתומים יכלו להתמסר יותר לחינוך הילדים. הרב טאובר השתלב בפעילות החינוכית בבית היתומים

חומציים, מתפוררים ומודבקים בנייר דבק, במקומות רבים על הטקסט, ומרכיביו הכימיים הזיקו לנייר. צוות המעבדה טיפל בהצלת הדפים, והטיפול יאפשר לשמור אותם לאורך שנים ולהציגם לעיון.

את מוגילב, עיר במחוז ויניצה שבאוקראינה, על נהר הדנייסטר, כבשו ב-19 ביולי 1941 הגרמנים והרומנים, והיא הייתה למקום ריכוז ליהודים שגורשו

במרוצת הזמן, ככל שיד ושם התחדש וכשהוא היה לצומת חשוב ועיקרי בהנצחת זיכרון השואה ובחקר השואה, עלתה קרנה של מעבדת השימור, שכן היא משמרת חומרים מקוריים מן השואה

■ הרב אורי פייביש טאובר (בשורה העליונה, שני מימין, בכובע הפרוה), בחדר בבית היתומים בגטו מוגילב

את ידיעותיהם על שהתרחש במוגילב במלחמה על פי יומנו של איש חינוך פעיל ונמרץ. "הבנתי שאם היומן יישאר בידי הוא יתפורר", הסבירה רות טאובר. "אין לי התנאים לשימורו. הדפים החלו להתפורר, ולא רציתי שהיומן יאבד. ביד ושם הוא בטוח יותר מבבית פרטי". היא הוסיפה: "אצלי, במגירה, איש אינו רואה את היומן, אבל ביד ושם אחרים יוכלו לקרוא בו וללמוד על כל מה שהיה. כך היומן יישמר למזכרת עולמים".

הכתבת עובדת באגף הארכיונים.

את אמו, מותו של פולדי לזרוביץ' בן ה-15 שהיה "חבר המערכת" בביטאון בית היתומים, הקור והמחסור במלח, הנוער, בית היתומים שלימד בו ועוד. באחת הרשימות הרב טאובר מספר על הדלקת נרות חנוכה בבית היתומים. בנר ראשון של חנוכה נערכה במקום חגיגה גדולה. האולם הגדול פונה, שרו את הנרות הללו, מעוז צור, השיר תחזקנה ושירים אחרים ודיברו על משמעות החג. את הערב סיימו בשירת התקווה.

המסמך האישי הזה פותח צוהר לחיי היהודים בגטו מוגילב דרך עיניו של כתבו – מורה מסור לתלמידיו. שימורו של היומן יאפשר לחוקרים להעמיק

מעבדת השימור ביד ושם ריאיון עם ורדה גרוס, מנהלת המעבדה

מתי הוקמה מעבדת השימור ביד ושם ומה תפקידה?

מעבדת השימור והשיקום של יד ושם הוקמה ב-1979 כדי לענות על הצרכים והדרישות של שיקום ושימור מקצועיים של אוספי הארכיון והמוזאון וכדי לפקח על תנאי השימור של כלל האוספים במחסנים. המעבדה גם מייצעת בנושא שימור ושיקום לכל המטפלים בחומרים מקוריים.

במרוצת הזמן, ככל שיד ושם התחדש וכשהוא היה לצומת חשוב ועיקרי בהנצחת זיכרון השואה ובחקר השואה, עלתה קרנה של המעבדה, שכן היא משמרת חומרים מקוריים מן השואה ונותנת מענה לכלל צורכיהם של שני אגפים חשובים של יד ושם – אגף המוזאונים ואגף הארכיונים.

אילו תנאים מיוחדים יש במעבדה?

המעבדה הוקמה בזכות תרומתה הנדיבה של קרן דנק ויאדוויגה גרטנר, והיא יחידה נפרדת בבניין הארכיונים. התנאים בה מותאמים לתקנון הבין-לאומי של שימור: מידת טמפרטורה ולחות מבוקרת, אור יום צפוני החודר מבעד לחלונות המסננים את הקרניים האולטרה-סגוליות, תאורה מיוחדת של מנורות שולחן שמותקנות בהן זכוכית מגדלת, שולחנות עבודה שמידותיהם מתאימות לטיפול בחומרים במידות שונות, ארונות אחסון מיוחדים לכלי מעבדה ולכימיקלים וארונות לאחסון חומרי עבודה.

המעבדה מחולקת לשלוש יחידות: יחידת הטיפול הכימי והרטוב, יחידת הטיפול היבש ויחידת הצילום הדיגיטלי.

איזה חומר מגיע אליכם, ומהו תהליך השימור?

החומר שמגיע למעבדה הוא תמיד חומר מקורי – מסמכים, יומנים, כרזות, מפות, ציורים וכדומה. הוא נבחר לטיפול על פי חשיבותו ומצבו.

לכל חומר שמגיע למעבדה יש דף עבודה, ובו מתועדים מצבו בזמן שהתקבל למעבדה וכל שלב בתהליכי הטיפול בחומר. אם בשלב כלשהו ראוי לתעד את החומר תיעוד חזותי, הוא מצולם צילום דיגיטלי. הצילום הוא חלק בלתי נפרד מהתיעוד המילולי.

תהליכי הטיפול נעשים לפי מצב החומרים, בכמה שלבים: בדיקה של הפרטים המזהים של החומר המקורי; בדיקת העמידות או המסיסות של המדיה (כלומר עיפרון, צבעים, דיו וכדומה); זיהוי הנזק הפיזי של החומר; זיהוי ופענוח של הנזק הביולוגי – כתמי עובש ובקטריות פעילות; טיפול כימי, למשל הסרת סרטי דבק וכתמים מזיקים; תיקונים וחיזוקים במקומות החסרים, הסדוקים והקרועים של המקור, בעזרת נייר יפני ודבקים מיוחדים; יצירת מכלי אחסון מיוחדים לחומר המקורי אחרי שטופל (כמו קופסה, עוטפן וכדומה).

זמן הטיפול תלוי במצבו של החומר. ככל שמצבו

גרוע יותר, זמן הטיפול ארוך יותר. לאחר הטיפול יוצרת מכלי האחסון, החומר מוחזר למחסנים למשמרת עולם.

מה התכניות לעתיד של המעבדה?

יעדיה של המעבדה לשנים הבאות הם להמשיך ולהציל בדחיפות את החומר המקורי ההולך ומתכלה עם השנים, ובכך לתרום לשימור זיכרון השואה ולמיגור תופעות כגון הכחשת השואה. המעבדה גם מתעתדת לרקום קשרים מקצועיים עם מדענים בתחום השימור לצורך מחקר, למשל על סוגי הדיו אשר השתמשו בהם בתקופת המלחמה. מידע כזה יכול לסייע סיוע מעמיק בטיפול המעשי בחומר המקורי ובצורת שימורו לעתיד.

שער לידע

קטלוג ספריית יד ושם מעכשיו באינטרנט

מאת לאה גולדשטיין

שאלות מורכבות יותר על מניעים, אפשרויות וקבלת ההחלטות בקרב רודפים, נרדפים ואנשים אחרים שהשתתפו באירועים.

כ-60 שנה כבר עברו מאז השואה. על מה נשאר לכתוב?

בזכות פתיחתם של ארכיונים בגוש הקומוניסטי לשעבר אפשר לכתוב הרבה על סיפורם של קהילות ושל יחידים. נושאים רוחביים חשובים נחקרים כעת, כמו ילדים ונשים בשואה, שיתוף הפעולה בארצות שהיו בכיבוש הנאצי ועניין הרכוש היהודי. אנחנו עדיין מחכים למונוגרפיות של גטאות ושל מחנות רבים, וכן למחקר מעמיק על הפרק האחרון בשואה – צעדות המוות.

למה היה חשוב להעלות את קטלוג הספרייה לאינטרנט?

באוסף של ספריית יד ושם יותר מ-115,000 כותרים ב-54 שפות. איש אינו יכול לקרוא כמות כזו של ספרים. יידרשו שבועות רק לפתוח את כל הספרים ולעלעל בהם ברפרוף. קטלוג הספרים הקיימים באוסף החל לפני יותר מ-50 שנים ונמשך גם כיום, והוא מספק מידע כללי על הפרסומים ומאפשר לקוראים להחליט אילו ספרים הם מעוניינים לקרוא. קטלוג הספרייה הוא שער לאוסף הגדול והמקיף ביותר של ידע ודעת על אודות השואה. זכויות היוצרים והחוקים והמוסכמות באשר לשימוש נאות מקשים בינתיים על פרסום מאמרים מחקריים וספרים במלואם באינטרנט. לפיכך קטלוג יד ושם מקוון וזמין הוא מקור שאין לו תחליף למידע על פרסומים שונים בנושא ומסייע לאנשים בכל מקום בעולם לגשת אליהם.

קישורים בקטלוג המקוון של ספריית יד ושם

- **ביבליוגרפיה בסיסית** על השואה – כ-200 ספרים שמחולקים לפי נושא ומעודכנים מדי פעם
- **"לקרוא בין השורות"** – חשיפת פריטים מאוסף ספריית יד ושם ונושאים שונים הקשורים לפרסומים על השואה
- **מאמרים מיד ושם** – קובץ מחקרים ומחקרים אחרים שהוצגו בכינוסים בין-לאומיים ביד ושם
- **שאלות ותשובות** על הספרייה

מה ייחודו של אוסף הספרים והפרסומים ביד ושם?

אוסף ספריית יד ושם, האוסף הגדול והמקיף ביותר בעולם בנושא השואה, הוא הידע שנצבר ביד ושם בנושא שהוא קו פרשת המים בהיסטוריה. הספרייה אוספת אליה כל פרסום בנושא השואה שיצא לאור. יש קטגוריות מיוחדות של ספרים הנאספים אצלנו, למשל ספרי "יזכור", פרסומים נאציים ואנטישמיים וחומרים גאוגרפיים הקשורים לנושא השואה. בפריטים הייחודיים באוסף שלנו ספרים בחתימת אנשים ידועים וידועים לשמצה הקשורים למאורעות השואה, כמו מוסוליני והמרשל פטן. ברשותנו גם ספרים במהדורה ראשונה של סופרים כגון אלי ויזל ופרימו לוי בשפת פרסום המקורית.

כיצד השתנתה לאורך הזמן הכתיבה על השואה? האם הזמן משנה את דרך הסתכלותנו עליה?

לאורך השנים אפשר לזהות בכתיבה על השואה מגמות של המשכיות בצד מגמות של שינוי. חלק מהפרסומים הראשונים על השואה הציבו שאלות גדולות מאוד וניסו להתמודד עם מלוא ההיקף של ההיסטוריה של השואה – למשל עבודותיהם פורצות הדרך של פוליאקוב, רייטילנגר והילברג. מחקרים אלו התבססו בעיקר על חומרים שהוצגו במשפטי נירנברג.

כדי להבין נושא כלשהו לעומקו, על אחת כמה וכמה נושא מורכב כמו השואה, אין תחליף לקריאה של מאמרים וספרים

לאחר משפט אייכמן ופרסומו של אייכמן בירושלים מאת חנה ארנדט, הכתיבה הזאת פינתה מקום לזמן מה לטובת כתיבה מפורטת יותר של מונוגרפיות. כיום עדיין מתפרסמים מחקרים בנושאים מסוימים, אך בה בעת יש ניסיון לדון שוב בקשת הרחבה של האירועים. דוגמה לכך היא המחקר זוכה פרס הפוליצר של שאול פרידלנדר על גרמניה הנאצית והיהודים. מגמה אחרת ב-20 השנים האחרונות היא כתיבה על אנשים יחידים, וכן דיון בהנצחה, בשיח הציבורי, במחקר, בייצוג האמנותי ובחינוך. כל דור שואל שאלות אחרות על ההיסטוריה. כיום, לאור הידע הרב שרכשנו לאורך השנים, אנו מסוגלים לשאול

■ **לרגל העלאת קטלוג ספריית יד ושם לרשת האינטרנט, העניק לנו מנהל הספריות של יד ושם ד"ר רוברט רוזט ריאיון, ובו הוא מספר על תולדות האוסף הייחודי הזה של ספרים ופרסומים, הגדול מסוגו בעולם.** ד"ר רוזט מדבר גם על מגמות עכשוויות בכתיבה על השואה ועל חשיבותו של הקטלוג המקוון לקוראים ולחוקרים ברחבי העולם.

בעידן של מידע אינטרנטי וידע מהיר, האם עדיין יש חשיבות לקריאת ספרים?

מסמכים הם היסודות שעליהם אנו בונים את הבנת העבר. כאשר חוקרים לוקחים את החומר הגולמי ושמים אותו בהקשר מסוים על ידי השוואתו או הנגדתו למקורות מידע אחרים, הם מייצרים ידע. ספרים ומאמרים הם אפוא הביטוי המוחשי של הניסיון שלנו לחבר ולקשור יחד פיסות מן ההיסטוריה ולהסביר את הרעיונות שלנו.

הפקת לקחים מן ההיסטוריה היא משימה לא פשוטה כלל וכלל, אך היו כותבים אשר בספריהם הצליחו להגיע לתובנות חשובות על השואה, החברה והמין האנושי.

בעולם שאנו חיים בו, רובנו מוצפים במידע, ונדמה כי האפשרויות שלנו להגיע אל המידע הן אין-סופיות. על פי רוב, כאשר אנו מחפשים מידע, אין לנו הזמן או הסבלנות לקרוא יותר מפסקה קצרה באינטרנט או להקשיב ליותר ממשפטי מידע ספורים בחדשות. פעמים רבות גם אין לנו צורך ביותר מכך. אך כדי להבין נושא כלשהו לעומקו, על אחת כמה וכמה נושא מורכב כמו השואה, אין תחליף לקריאה של מאמרים וספרים.

אנדי וורהול הישראלי

סמלים ודימויים

מאת יהודית שן-דר

■ "טל וטרי מן השדה" – הדמות המפורסמת שיצר ניצול השואה גברא מנדיל

■ לאמריקנים יש אנדי וורהול ופחית שימורי קמבל סופ – איקונה אמריקנית של שנות ה-60 – ולנו יש גברא מנדיל ושימורי העגבניות "טל וטרי מן השדה" של חברת מילוז. כבר יותר מ-40 שנה אנו פוגשים על מדפי המכולות והמרכולים את הקיבוצניק המחייך והמשופם, החובש כובע טמבל ובידיו ארגז מלא בעגבניות אדומות ועסיסיות, שזה עתה נקטפו בשדה. דמותו סימלה ועדיין מסמלת את החקלאי של ארץ ישראל הישנה והשורשית.

מי הוא אותו קיבוצניק שהוא ישראלי כל כך? בחודש מרס האחרון, והוא בן 77, הלך לעולמו יום טוב נורדיה, "הקיבוצניק" שלא חי ולו יום אחד בקיבוץ. את נהג אגד בקו תל אביב-אילת "ליהק" לתפקידו האלמותי גברא מנדיל, בעל סטודיו גברא לצילומי פרסומת, כשנתבקש באמצע שנות ה-60 לבנות קמפיין שיווקי למוצרי העגבניות של מילוז. "הוא

על אף הזמן שעבר והתהפוכות החברתיות והתרבותיות במדינת ישראל, הדמויות שיצרו הניצולים הן אבני יסוד של קנון הישראליות

המותג החזק ביותר שלנו. כשעשינו בדיקות וסקרים מצאנו שכולם מזוהים את החברה עם הקיבוצניק בעל השפם. הוא נראה מתאים כל כך לדמות ולכן זה הצליח. התמונה שלו תמשיך להתנוסס על אריזות המוצרים שלנו גם בעתיד", אומר עמוס כהן, סמנכ"ל מילוז לשעבר.

את "הכי ישראלי שיש" יצר עבורנו מי שנולד בבלגרד ב-1936 ועלה ארצה עם קום המדינה כשהוא בן 12. ארבע שנים רדף אותו ואת בני משפחתו הקלגס הנאצי במולדתם סרביה ובאלבניה, אחרי שנמלטו אליה. כשכשבו הנאצים את אלבניה ב-1943, נאלצה המשפחה למצוא מסתור. רפיק וסלי, אלבני מוסלמי מהכפר קרויה, פרס עליהם את חסותו. לימים הכיר בו יד ושם חסיד אומות העולם הראשון מאלבניה. בנם של המצילים מנהל עד היום סטודיו לצילום בטירנה הבירה, מקצוע שלמדו בני משפחת וסלי מאביו של גברא, משה מנדיל.

מי שפיצח עבורנו, הישראלים, את קוד הישראליות

דווקא ניצולי השואה שעם הגיעם ארצה ביקשו להיטמע בתרבות המקומית הם שיצרו אותה

הוא דווקא ניצול שואה. היום, במבט לאחור על על השותפות המלאה של ניצולי השואה בבניית הישראליות, מתגלה כי גברא אינו היחיד. ההתבוננות הנוקבת הרואה בעת ובעונה אחת מבפנים ומבחוץ מייחדת ניצולי שואה אחרים: אפרים קישון יצר דמויות קולנועיות שהן עד היום סמל הישראליות – **סלאח שבת, השוטר אזולאי וארבינקא** הם סרטים המככבים מדי שנה בפולחן הישראליות של

יום העצמאות; הקריקטוריסט דוש יצר את "הדוד סם" הישראלי – שרוליק הנערץ על כולנו; ואלונה פרנקל יצרה את דמותו של נפתלי שחור השער והמתולתל **מסיר הסירים**. על אף הזמן שעבר והתהפוכות החברתיות והתרבותיות במדינת ישראל, הדמויות שיצרו הניצולים הן אבני יסוד של קנון הישראליות. ניצולים אלו ורבים אחרים מוצגים ב"כאן ביתי – ניצולי השואה בישראל", תערוכה שמוצגת בבית התערוכות ביד ושם. דווקא ניצולי השואה שעם הגיעם ארצה ביקשו להיטמע בתרבות המקומית הם שיצרו אותה. שרוליק, סלאח והקיבוצניק של קופסאות רסק העגבניות הם-הם הישראלים השורשיים.

הכותבת היא סגנית המנהלת והאוצרת הבכירה של אגף המוזאונים.

המאגר הגדול בעולם של עדויות ניצולי שואה בוידאו נגיש מעתה ביד ושם

■ מרכז הצפייה ביד ושם

■ הארכיון של מכון קרן השואה באוניברסיטת דרום קליפורניה (מיסודו של סטיבן שפילברג) העביר ליד ושם העתקים של כ-52,000 עדויות של ניצולים ועדים אחרים מ-56 מדינות ב-32 שפות שתועדו משנת 1994 עד שנת 2000, והן נגישות כעת במרכז הצפייה. עדויות אלו התווספו לאוסף העדויות של ארכיון יד ושם שיש בו כ-10,000 עדויות וידאו שצולמו משנת 1989 ואילך ולאוסף של כ-5,000 סרטי תעודה וסרטי עלילה העוסקים בשואה שהופקו עד היום ברחבי העולם. כיום האוספים הללו נגישים לקהל הרחב במרכז הצפייה של יד ושם באמצעות חיפוש מוצלב המציג תוצאות חיפוש משלושת האוספים.

במאגר של שלושת האוספים יותר מ-200,000 שעות וידאו, ואפשר לצפות בהן בשיטת ה-VOD (Video On Demand). המאגר הוא אוסף הסרטים הגדול במדינה שאפשר לצפות בהם בצפייה דיגיטלית מידית.

"עדויות של הניצולים שחוו על בשרם ונפשם את הנורא מכול היא המורשת שהם מנחילים לנו", אמר יושב ראש הנהלת יד ושם אבנר שלו. "לעדויות חשיבות חינוכית וערכית מהמעלה הראשונה, היא מאפשרת לנו לקיים זיכרון שואה משמעותי לדורות ומהווה אמצעי מהותי להנחלת הזיכרון. הנגישות הקלה לעדות האישית תאפשר לקהל הרחב ובעיקר

של כל אחד מהם. יד ושם הוא שותף ותיק של המכון, והעברת העדויות אליו מעמידה אפשרויות רבות בתחום החינוך, הלימוד והמחקר".

העברת העתקי העדויות ממכון קרן השואה ליד ושם נעשתה בסיוען של קרן משפחת אדלסון וחברת EMC.

ארכיון יד ושם ממשיך לאסוף עדויות וידאו מניצולי שואה בבתיים, ועדויות אלו יתווספו למאגר וגם הן יהיו נגישות במרכז הצפייה ביד ושם.

לדור הצעיר לדעת יותר ולהעמיק את הידע שלו בנושא השואה. הדבר חשוב במיוחד בעידן שבו דור ניצולי השואה הולך ומתמעט והדרישה לידע על השואה גוברת".

קים סימון, מנהלת בפועל של מכון קרן השואה באוניברסיטת קליפורניה, הוסיפה: "בארכיון ההיסטוריה חזותית של המכון סיפוריהם המלאים של נשים וגברים ומידע על חייהם לפני השואה, בשואה ואחריה. העדויות האלה מחזקות ללא עוררין את הפן האנושי

לסרב פקודה: שוטר הולנדי הוכרז חסיד אומות העולם מאת אירנה שטיינפלד

אומות העולם ביד ושם לחבר את כל החלקים לכדי תמונה שלמה.

כך התגלה שלאחר שנמלט ממעצר, הצטרף הנק דרוחט לקבוצת מחתרת הולנדית. הוא נתפס באוגוסט 1943 והוצא להורג ב-14 באפריל 1944. ברשימת המתים של כלא אורנייטל בסחיוונינגן צוין ביובש: "שוטר, סירב לעצור יהודים".

הנק דרוחט היה בן 23 בלבד כשהוא וחבריו נצטוו לעצור את היהודים. עתידו נראה מבטיח – הוא תכנן לשאת את חברתו אשר נשאה ברחמה את בנו – אך הוא מעולם לא זכה לראות ולהכיר אותו. כאשר היה נתון בדילמה מוסרית, הנק דרוחט היה מוכן להקריב הכול כדי שלא להיות שותף לרצח היהודים – אנשים אשר קרוב לוודאי היו זרים לו לחלוטין.

64 שנים לאחר מותו הגיע בנו של דרוחט לירושלים וקיבל בשמו את אות חסיד אומות העולם מידי יושב ראש הוועדה לציון חסידי אומות העולם השופט בדימוס יעקב טירקל. בטקס נכחו חיילי צה"ל מן המשטרה הצבאית שהגיעו ליום פעילות ביד ושם ובאו לכבד את זכרו של השוטר הצבאי ההולנדי האמיץ.

הכותבת היא מנהלת מחלקת חסידי אומות העולם.

ב-9 במרס 1943 קיבלה המשטרה הצבאית (המרשוטה) בחרוטחסט שבהולנד פקודה לעצור את כל היהודים שנשארו באזור ולהביאם אל תחנת הרכבת בכרונינגן. בתחילה ניסו השוטרים להתווכח עם הממונים עליהם, אך המפקדים התעקשו על ביצוע הפקודה והפעילו אמצעים שונים כדי ללחוץ על פקודיהם למלאה. לאחר שנכשלו בשכנוע השוטרים בנואם, הם ניסו לשכנע לחוד כל אחד ואחד מהשוטרים. כשגם זה לא צלח, איימו על השוטרים שהם יישלחו למחנה ריכוז. אך השוטרים המשיכו לעמוד בסירובם למלא את הפקודה. לבסוף נשלחו השוטרים הסרבנים למחנה הריכוז פוכט. בכל השוטרים, מלבד אחד, הכיר יד ושם כחסידי אומות העולם ב-1988.

השוטר הנק דרוחט הצליח לברוח ממעצר, ועל כן נשמט שמו מהרשימה שהועברה לוועדה לציון חסידי אומות העולם. נדרשו עוד 20 שנים ועזרה לא צפויה מטייס של חברת התעופה אל על, מרק ברגמן, כדי להשלים את החלק החסר בתמונה. באחת מטיסותיו לדרום אפריקה שמע ברגמן את הסיפור מפי בנו של דרוחט, הנק ברינק (דרוחט), והחליט לפנות ליד ושם. בעבודת נמלים מדוקדקת ובחיפושים בארכיונים שונים הצליחה מחלקת חסידי

■ לכוחות משטרה בכל רחבי אירופה היה חלק פעיל במעצרו ובגירושם של יהודים אל מותם. שיתוף הפעולה של שוטרים מקומיים ושל רשויות אחרות היה חיוני למימוש תכנית "הפתרון הסופי" של גרמניה הנאצית. מרבית השוטרים ביצעו את עבודתם בלי להרהר על משמעות המשימה שהוטלה עליהם. ייתכן שהיו בהם מי שהזדהו עם סבלם של האנשים שהם עקרו מבתיים, אך בכל זאת הם חשו שהם חייבים לציית להוראות ואשין ביכולתם לשנות או להשפיע. היו שהזהירו את היהודים מפני המעצר המתקרב, אך ידועים לנו רק מקרים מעטים של שוטרים שסירבו סירוב גלוי למלא את הפקודות הרות הגורל.

■ הנק ברינק (משמאל) מקבל בשם אביו הנק דרוחט ז"ל את אות חסיד אומות העולם מהשופט בדימוס יעקב טירקל.

אות הוקרה בהצדעה לאומית למשתמשי המחשוב

■ אגף מערכות המידע של יד ושם קיבל את הוקרה בכינוס ההצדעה הלאומי של The People לענף המחשוב. הכינוס נערך ב-16 ביולי לרגל 60 שנה למדינה במעמד שר התקשורת אריאל אטיאס ומנכ"לים בכירים במשק.

מנימוקי חבר השופטים: "יד ושם עוסק ביצירת כלים מודרניים המתאימים ליצירת דיאלוג עם הדור הצעיר ואספקת התשתית התקשורתית והמחשובית לכל פעילות הרשות בארץ ובחו"ל. יד ושם הוא אחד ממאגרי המידע הלא-מפורסמים הגדולים ביותר בארץ, עם קצב גידול מהיר המעמיד אתגרים טכנולוגיים מורכבים המחייבים פתרונות מתקדמים".

בפעם השלישית: אתר האינטרנט של יד ושם זוכה בתחרות WebiAward

■ אתר האינטרנט של יד ושם זכה זו השנה השלישית בתחרות WebiAward של כתב העת **אנשים ומחשבים** בקטגוריה מיוחדת. בטקס הענקת הפרס בתל אביב ב-14 בספטמבר נכחו מנהלת מחלקת האינטרנט דנה פורת ועורך אתר האינטרנט בעברית עמיר וולף.

מנימוקי השופטים: "אתר יד ושם משמש כאות ומופת לאתרי אינטרנט בישראל. האתר מכיל כמות עצומה של תכנים, המאורגנים בסדר מופתי". בשנת 2007 ביקרו באתר יד ושם 7 מיליון גולשים מ-215 מדינות.

חדש ב-www.yadvashem.org

מאת עמיר וולף מאוספי יד ושם – לרגל השנה החדשה

■ באמצעות עדויות, חפצים, תצלומים, כרטיסי ברכה ומחזורי תפילה מאוספי יד ושם, התערוכה מציעה מבט על הדרכים שבהן ציינו יהודים את ראש השנה לפני השואה, בשואה ומיד אחריה.

החודש הזה בתקופת השואה – תצלומים מארכיון יד ושם

■ תערוכה מקוונת מציעה תצלומים מלווים בטקסטים והמשקפים את חיי היהודים, את האירועים החשובים ואת הרגעים ההיסטוריים שהתרחשו בחודש אחד בשואה ואחריה.

מרכז המידע על חסידי אומות העולם

■ בתת-האתר החדש הנחיות להגשת בקשה להענקת התואר חסיד אומות העולם ומבחר סיפורים על הצלת יהודים על ידי חסידי אומות העולם, מלווים בתמונות ובמסמכים שנאספו ביד ושם ב-45 השנים האחרונות. בתת-האתר גם סיורים וירטואליים ומפה של אתרים לכבודם של חסידי אומות העולם בהר הזיכרון, חדשות ומידע על האירועים והטקסים שנערכו בעת האחרונה, מבחר של מאמרים וקיר כבוד וירטואלי של שמות כל החסידים שהוכרו עד היום.

הכותב הוא עורך אתר האינטרנט בעברית.

חדשות המכון הבין-לאומי לחקר השואה

מאת לילך שטדלר ואליזבט נידם-אורביטו

ההרצאה השנתית לזכרו של ג'ון ניימן

■ את ההרצאה השנתית לזכרו של ג'ון ניימן, שעל שמו קרויה הקתדרה ללימודי השואה ביד ושם, נשא השנה פרופ' דוד בנקיר המופקד על הקתדרה ומשמש ראש המכון הבין-לאומי לחקר השואה ביד ושם. הרצאתו, "השאלה היהודית בשיח הפוליטי האנטי-נאצי: היבטים חדשים על גישת הקומוניסטים הגרמנים לאנטישמיות ולציונות", הועברה במוזאון המלחמה האימפריאלי שבלונדון ב-19 ביוני 2008.

בנקיר ניתח את התמורות שחלו באמצע שנות ה-30 בגישתם של הקומוניסטים הגרמנים בגולה כלפי האנטישמיות והיישוב היהודי בארץ ישראל. באופן מסורתי, הקומוניזם תמך תמיכה אידאולוגית בהקמת מדינה ערבית עצמאית עם מיעוט יהודי, ואולם מאמצע שנות ה-30, בד בבד עם העמדה העוינת כלפי הציונות, אנו עדים לראשיתו של יחס בלתי עוין כלפי ההגירה היהודית לארץ ישראל.

למרבה ההפתעה, פרסומים קומוניסטיים גרמניים מבטאים הערכה חיובית למדי של הישגי המתיישבים היהודים בארץ ישראל. אמנם אפשר להסביר תמורה זו באופורטוניזם פוליטי – לא להרחיק יהודים שאהדו את המפעל הציוני מהחזית האנטי-פשיסטית – אולם נראה כי הסיבה לתפנית אינה אופורטוניזם גרדא. העימות האידאולוגי עם הציונות רוכך בשל הצורך להתמודד עם מציאות קונקרטי: נוכחותה של ישות יהודית קולקטיבית בארץ ישראל שאימצה מאפיינים לאומיים ותרבותיים. הגישה החדשה של הקומוניסטים טענה כי הגירת היהודים לארץ ישראל נבעה מתנאים היסטוריים אובייקטיביים ולכן אפשר לראות בה הגירה שאינה תלויה באידאולוגיה הציונית.

עדות מאלפת לעמדה חדשה זו נמצאת בהצהרה של מנהיגות המפלגה הקומוניסטית הגרמנית הגולה באנגליה מנובמבר 1942. הצהרה זו הדגישה את הצורך ב"פתרון בין-לאומי לשאלה היהודית על ידי ייסוד מדינה לאומית יהודית". במאי 1944 הכריזה שוב תנועת גרמניה החופשית ששלטו בה הקומוניסטים על תמיכתה בשאיפות הלאומיות של היהודים. על רקע תמורות אלו נראה כי כאשר ב-14 במאי 1947 הביע אנדרי גרומיקו, הנציג הסובייטי באומות המאוחדות, את תמיכת ברית המועצות בהקמת מדינה יהודית בארץ ישראל, הוא המשיך מגמה שאפשר להבחין בה לפחות חמש שנים קודם לכן בהכרזות של קומוניסטים גרמנים גולים.

ארגונים לאומניים אוקראיניים בשואה: הערכה מחדש

■ חלקם של האוקראינים במלחמת העולם השנייה ובשואה הוא נושא במחלוקת ולעיתים קרובות מעורר ויכוחים לוחטים הן בתוך אוקראינה כיום הן מחוצה לה. שיתוף פעולה, לאומנות, רדיפה והצלה מוצגים

לעיתים קרובות בצורות מוגזמות וחד-ממדיות. מטרתו של יום העיון בנושא זה שהתקיים ביד ושם ב-11 ביולי 2008 הייתה אפוא להבין טוב יותר את האינטרסים והציפיות המנוגדים, את הפעולות של התנועות הלאומניות האוקראיניות במשך המלחמה ואת השפעתם של כל אלה על אוקראינה כיום.

החיים היהודיים בתקופת השואה: היבטים מחקריים חדשים על אודות חיי החברה היהודית תחת השלטון הנאצי

■ בימים 6-10 ביולי 2008 קיים המכון הבין-לאומי לחקר השואה סדנת מחקר בין-לאומית בנושא "החיים היהודיים בתקופת השואה: היבטים מחקריים חדשים על אודות חיי החברה היהודית תחת השלטון הנאצי". בסדנה השתתפו חוקרים מהשורה הראשונה מהארץ ומהעולם. מושבי הסדנה התבססו על הרצאות מצוינות ודיונים מעמיקים ועסקו בנושאים מגוונים: התגובות לרדיפות היהודים בפולין; חיי היהודים בגטו; תיעוד החיים בחורבן; ילדים ונוער בשואה; הצלת יהודים בפולין; הצלת יהודים בידי יהודים; השמועות, הרכילות והתקשורת בין יהודים בתקופת השואה; שאלת הזהות היהודית ואוטוביוגרפיות בתקופת השואה; והיהודים בצבא הסובייטי והפולני. ההשתתפות בכל המושבים הייתה ערה, פעילה ומלאת עניין.

60 שנה הניצולים ומדינת ישראל

■ כינוס בין-לאומי בנושא "השואה, הניצולים ומדינת ישראל" יתקיים ביד ושם בימים 8-11 בדצמבר 2008. לתכנית המלאה של הכינוס: www.yadvashem.org

השואה בעיתונים, בקולנוע וברדיו בזמן אמת: סדנת מחקר בין-לאומית, קיץ 2009

■ בימים 13-20 ביולי 2009 יקיים המכון הבין-לאומי לחקר השואה סדנת מחקר בין-לאומית בנושא "השואה בעיתונות, בקולנוע וברדיו בזמן אמת". מטרת הסדנה לקדם מחקרים חדשים על היקף המידע שמסרו אמצעי התקשורת בזמן אמת על היהודים בשלטון הנאצי, על השמדתם באירופה הכבושה על ידי הנאצים, על הטיפול בפליטים היהודים ועל תגובותיהם של העומדים מן הצד. המכון מזמין חוקרים להגיש את מועמדותם עד 30 בנובמבר 2008.

למידע נוסף:
research.institute@yadvashem.org.il

לילך שטדלר היא עוזרת מחקר ומינהל במכון הבין-לאומי לחקר השואה, ואליזבט נידם-אורביטו היא עוזרת אקדמית לראש המכון.

ביגון ובשמחה. עשרות המוזיקאים הפיחו חיים חדשים ביצירה היהודית שהגרמנים הנאצים ביקשו למחוק. בקונצרט השתתפו 60 נגנים מישראל, מארצות הברית, מגרמניה, מצרפת, מאיטליה ומהולנד, תלמידי "כיתות אמן בין-לאומיות צפת – קלרינט וכליזמר בגליל" בניהולו המוזיקלי של המאסטרו גיורא פיידמן, וכן תלמידי האקדמיה למוזיקה ולמחול בירושלים. עוד השתתפו נגני אנסמבל "מיתרי ירושלים" בניהולו של פרופ' אילן שול. בקונצרט נוגנה בהשמעת בכורה עולמית "סוויטה לכליזמר האלמוני" (Suite for an Unknown Klezmer) שהלחין במיוחד לערב זה הלמוט אייזל לזכר הכליזמרים שנרצחו בשואה.

16 בספטמבר ■ **האזכרה השנתית של יוצאי בולחוב והסביבה וציון ההוצאה לאור של הספר "אני שוב יהודי" מאת שלמה אדלר בהוצאת יד ושם.** העורך הראשי של ההוצאה לאור ד"ר דוד זילברקלנג, מחבר הספר **כיכר העיר ריקה** אנטול רנייה ומחבר הספר **אני שוב יהודי** שלמה אדלר נשאו דברים. שולי נתן הנעימה בשירתה. שאול ביבר, מפקד ספינת המעפילים "המעפיל האלמוני", ריגש את הקהל בדבריו ובנגינתו במפוחית פה.

אזכרות שנתיות וסיורים מודרכים ביד ושם

25 באוגוסט ■ חברי ארגון יוצאי ושימוביץ, רובם בני הדור הצעיר, סיירו במוזאון לתולדות השואה, ערכו טקס אזכרה מרגש בבית הכנסת ופקדו את הקיר בבקעת הקהילות ששמה של הקהילה חרות בו.

14 בספטמבר ■ **ערב אזכרה והתייחדות של ארגון יוצאי קהילות ווהלין** – רוקיטנה, סרני, דומברוביץקה, ולאדימיריץ, ברז'ניץ, אנטונובקה, הורדץ והסביבה.

25 בספטמבר ■ **אזכרה שנתית של ארגון יוצאי דזאלושיץ-סקלמביץ:** סיור בתערוכה "כאן בייתי – ניצולי השואה בישראל", אזכרה בבית הכנסת וטקס באוהל יזכור.

■ ניצולי השואה מתי פורת, דורה שמריהו, אסטלה יזרעאל פרנקו, אסתר ישראל בנדיצ'ה, סטלה חוני ומשה חנן מדליקים את מנורת הזיכרון. מימין: ליאת בן חביב

1 באוגוסט ■ כ-200 איש האזינו לקונצרט המסורתי "היסטוריה, מוזיקה וזיכרון" שנערך בשיתוף בית טרזין. בקונצרט ניגנו תלמידי הסמינר השמיני של כיתות אמן בין-לאומיות בבית טרזין בניהולו המוזיקלי של ד"ר דודו סלע והשמיעו את יצירותיהם של מלחינים מגטו טרזיינשטט שנספו בשואה ושל מלחינים שהנאצים חריומו את יצירותיהם. הנחתה את הקונצרט פרופ' מירה זכאי.

7 באוגוסט ■ **עצרת לציון 66 שנים להירצחם של יאנוש קורצ'אק, סטפה וילצ'ינסקה והילדים** כונסה בכיכר יאנוש קורצ'אק במעמד חניכי בית היתומים, מנכ"ל האגודה על שם יאנוש קורצ'אק בישראל בנימין אנוליק וחברי האגודה, אלכסנדרה בוקובסקה משגרירות פולין בישראל, מזכ"ל תנועת הנוער החלוצי "המחנות העולים" אילן גזית, וכן ניצולי שואה ובני משפחותיהם ועשרות חניכי תנועת מחנות העולים.

■ יצחק סקלקה (מימין) והצייר והפסל יצחק בלפר, מחניכיו של יאנוש קורצ'אק בבית היתומים, מניחים זה בכיכר יאנוש קורצ'אק.

17 באוגוסט ■ **"משיב הרוח...": קונצרט מוזיקת נשמה יהודית בבקעת הקהילות** לפני מאות ניצולי שואה, בני דורות ההמשך וידידי יד ושם מהארץ ומהעולם. בקונצרט הושמעו ניגונים מרגשים של מוזיקת נשמה יהודית, ניגונים שליוו את העם היהודי

2 ביולי ■ מאות ניצולי שואה ובני דורות ההמשך יוצאי דורוהי והסביבה התכנסו ב"יער קדושי דורוהי והסביבה" לעצרת זיכרון לציון 68 שנה לתחילת השואה ברומניה, לפוגרום בדורוהי ב-30 ביוני 1940 ולגירוש יהודי האזור למחנות המוות בטרנסיניסטריה. בדוברים בעצרת היו שר הרווחה יצחק הרצוג, השר לענייני גמלאים רפי איתן, חברת הכנסת שרה שליו-מרום, מנכ"ל יד ושם נתן איתן, יושב ראש ארגון יוצאי דורוהי והסביבה שלמה דוד, שגריר רומניה בישראל אדוארד יוסיפר ויושב ראש התאחדות עולי רומניה בישראל זאב שוורץ.

3 ביולי ■ **שיח ספרות בשיתוף סטימצקי** בחנות הספרים ביד ושם. הסופרת נאוה סמל, מחברת הספר **צחוק של עכברוש**, שוחחה עם ג'ודי טל על ספרה החדש **השד מברלין**. במקום נמכרו ספרים לקהל במחירים מיוחדים.

15 ביולי ■ **"אָנִי, בְּיִשְׁרָ לְבָבִי הַתְּנַדְבָתִי קָל-אֶלֶה"** (דברי הימים א כט, יז).

מאות מתנדבים מרחבי הארץ הגיעו למפגש הוקרה שנערך לציון פעילותם המסורה והנאמנה של יותר מ-350 מתנדבים ביד ושם. במתנדבים ניצולי שואה, בני דורות ההמשך, פנסיונרים וסטודנטים הפועלים במחלקות השונות בתחום האיסוף, ההנחה, התייעוד, המחקר, הפרסום, החינוך והנחלת זיכרון השואה.

■ יושב ראש הנהלת יד ושם אבנר שלו (מימין) מעניק תעודת הוקרה לשמחה רותם (קאז'יק), מגיבורי מרד גטו ורשה, המתנדב 45 שנים בוועדה לציון חסידי אומות העולם.

30 ביולי ■ **אזכרה שנתית ליהודי רודוס שנספו בשואה** התקיימה בבית הכנסת ביד ושם. בדוברים היו יושב ראש הארגון מריו סוריאנו, זלדה עובדיה וניצול השואה דוד גלנטה. המנחה ליאת בן חביב, מנהלת מרכז הצפייה ביד ושם, ריגשה את הנוכחים כשתיארה את טיול השורשים שלה ברודוס עם בני משפחתה, טיול שבעקבותיו אף חודשו קשרי משפחה שלא היו ידועים.

מבקרים ביד ושם

■ **נשיא אורוגוואי טבארה ואקס** ביקר בהיכל השמות בסיור ביד ושם ב-25 באוגוסט.

■ **שר החוץ של קפריסין מרקוס קיפריאנו** (מימין) סייר במוזאון לתולדות השואה בהדרכתה של אווה לוטקבייץ (משמאל) בביקורו ביד ושם ב-3 ביולי.

■ **שרת המשפטים של צרפת רשידה דתי** סיירה במוזאון לתולדות השואה בביקורה ביד ושם ב-21 בספטמבר.

■ **כ-70 ראשי עיר מרחבי העולם** ביקרו במוזאון לתולדות השואה ביד ושם ב-17 בספטמבר.

■ ב-20 באפריל סיירו **ראש ממשלת בריטניה גורדון בראון** (במרכז) ורעייתו שרה (משמאל) במוזאון לתולדות השואה בלוויית יושב ראש הנהלת יד ושם אבנר שלו.

■ ב-10 ביולי סייר **שר החוץ של אירלנד מיכאל מרטין** (מימין) ביד ושם בלוויית מנהל הספריות ד"ר רוברט רוזט (משמאל).

■ **מושל ניו גרזי ג'ון קורזין** ביקר ביד ושם ב-21 ביולי עם בת זוגו שרון אלחנין. המושל סייר במוזאון לתולדות השואה והניח זר בטקס באוהל יזכור.

■ **מועמד המפלגה הדמוקרטית לנשיאות ארצות הברית הסנטור ברק אובמה** (מימין) ביקר ביד ושם ב-23 ביולי. סנטור אובמה סייר במוזאון לתולדות השואה וב"יד לילד" בלוויית יושב ראש הנהלת יד ושם אבנר שלו (משמאל). הסנטור גם הניח זר באוהל יזכור.

■ **שר החוץ של איטליה פרנקו פרטיני** ביקר ביד ושם ב-8 ביולי וסייר במוזאון לתולדות השואה.

■ **שר החוץ של פינלנד אלכסנדר שטוב** סייר במוזאון לתולדות השואה בביקורו ביד ושם ב-2 בספטמבר.

ידידים ברחבי העולם

ישראל

■ ב-30 ביולי נערך טקס הסרת הלוט מעל אבן ההנצחה לתמה קרביץ ובני משפחתה ז"ל ולקדושי קהילות ז"טל וקובל. בטקס השתתפו עשרות מיוצאי הקהילות, נציגי הארגונים ובני משפחותיהם.

■ ב-9 בספטמבר נערך טקס הסרת הלוט מעל אבן ההנצחה לקדושי קהילות סוצ'אבה והסביבה. בטקס המרגש השתתפו כ-70 מיוצאי הקהילה, ראשי הארגון וניצולי שואה.

■ יד ושם מביע את צערן על פטירתה של מניה ברגר ז"ל. תהיה נשמתה צרורה בצרור החיים.

ארצות הברית

■ ניצולת השואה אדית כץ ובנה ד"ר ארי כץ ביקרו ביד ושם עם משלחת מארצות הברית. בביקור נערך טקס מיוחד בבית הכנסת ביד ושם בהנחייתו של מנהל האגף לקשרי חוץ שעה בן יהודה.

■ גארי וקארן וויניק מלוס אנג'לס (משמאל) סיירו ביד ושם בהדרכת גיא שמר.

■ התורמים ליד ושם אלן וג'יין קורנל ביקרו ביד ושם.

■ עדו וטובי רויזמן (משמאל), בנו וכלתו של ישראל רויזמן, ביקרו ביד ושם – הם סיירו במוזאון לתולדות השואה וצפו במצגת מיוחדת בארכיון.

■ סריל וצ'רלס קושנר (במרכז) סיירו ביד ושם עם יושב ראש האגודה האמריקנית למען יד ושם אלי זבורובסקי (משמאל) ויושב ראש הנהלת יד ושם אבנר שלו (מימין).

בריטניה

■ ההרצאה השנתית של הקתדרה לחקר השואה על שם ג'ון ניימן נערכה ב-19 ביוני במוזאון המלחמה האימפריאלי בלונדון. הקתדרה נוסדה לזכרו של אייזק ג'ון ניימן ז"ל והוקמה בתרומתם של אשתו הרטה ניימן (בתמונה) וילדיה. זו הייתה הפעם הראשונה שההרצאה נערכה בלונדון, לציון עשור לפטירתו של ג'ון ניימן.

גרמניה

■ התורמת ליד ושם רוז לנדשפט (שלישית מימין) ביקרה ביד ושם עם בני משפחתה מלוס אנג'לס. בביקור הציג מנהל האגף לקשרי חוץ שעה בן יהודה מצגת מיוחדת בבית הכנסת ביד ושם.

אוקראינה

■ **ולדימיר ליאנוב ואלנה קנטרוביץ**, חברי אגודת **ידידי יד ושם באוקראינה** וממנהיגי הקהילה היהודית בדנייפרופטרובסק, ביקרו ביד ושם והניחו זר בטקס אזכרה באוהל יזכור.

■ **משפחת פלקוביץ**, חברי אגודת **ידידי יד ושם באוקראינה** וממנהיגי הקהילה היהודית בדנייפרופטרובסק, השתתפו בטקס הסרת הלוט מעל שלט הוקרה לתרומתם ליד ושם. מימין לשמאל: היועץ המיוחד ליושב ראש הנהלת יד ושם **אריה צוקרמן**, חבר הכנסת **יולי אדלשטיין** ומשפחת פלקוביץ

ספרד

■ **משפחת בנוליאל** ביקרה ביד ושם לרגל בר המצווה של בנם **יעקב**. לביקור התלווה מנהלת דסק אמריקה הלטינית באגף לקשרי חוץ **פרלה חזן**.

מקסיקו

■ **ויואן ורפאל סאגה** ובני משפחתם קיבלו את מפתח יד ושם בטקס הסרת הלוט מעל שמם בקיר התורמים בכיכר התקווה ולרגל בר המצווה של בנם **מאיר**.

■ **אוסקר גורודזינסקי** ואשתו **ז'אנט** (משמאל) ביקרו ביד ושם. לביקור התלווה **פרלה חזן**.

■ **משפחת סמח** ביקרה ביד ושם לרגל בר המצווה של בנם **גבריאל**.

הדסק הנוצרי

■ מנהלת הדסק הנוצרי ד"ר **סוזנה קוקונ** (שנייה משמאל, עומדת) ביקרה בנוצרווגיה ודיברה על יד ושם בכינוס השנתי של השגרירות הנוצרית הבין-לאומית ירושלים (ICE). דבריה עוררו עניין בקהל, ומאות נוצרווגים ביקשו לדעת על עבודתה ביד ושם.

■ **יד ושם מביע את הערכתו לתומכיו** – תרומתם מסייעת לנו להמשיך במשימה ההיסטורית של הנצחת זכר הנספים בשואה, של הרחבת הידע על השואה באמצעות מחקר ופרסומים ושל העמקת החינוך בקרב הדור הצעיר.

יד ושם יודה לך על החלטתך לתמוך בפעילותנו. יחד נוכל להמשיך לצאת תוכן בזיכרון השואה ולהעמיק, להכין את הדורות הבאים ולספק להם כלים לשמירה על המשך קיומו של העם היהודי ועל ערכי היסוד המקודשים לחברה האנושית.

■ **כדי לתרום* באמצעות כרטיס אשראי או באמצעות המחאה, יש לפנות לכתובת זו:**

אגודת נאמני יד ושם בישראל

יד ושם - רשות הזיכרון לשואה ולגבורה

ת"ד 3477 ירושלים 91034

טלפון: 02-6443417/8

פקס: 02-6443419

דואר אלקטרוני: Israel.society@yadvashem.org.il

* התרומה ליד ושם מוכרת לצורכי מס על פי סעיף 64 א' לפקודת המס.

חדש על המדף

אנחנו פה: ניצולי השואה

במדינת ישראל 310 עמודים, 148 ש"ח

לקראת יום העצמאות ה-60 למדינת ישראל ראה אור בהוצאת יד ושם אלבום רחב היקף שמתעד שישה עשורים של התערות ניצולי השואה בארץ ושל שותפות ותרומה להקמת המדינה ולביסוסה. את האלבום **אנחנו פה** ערכו

בלה גוטרמן, חנה יבלונקה ואבנר שלו, ובו סקירה היסטורית המשלבת את סיפורם של ארבעה ניצולי שואה שחיהם בארץ משקפים את פועלם ואת עשייתם של כלל הניצולים. יותר מ-600 תצלומים שצולמו לאורך שנות קיומה של המדינה מתארים את דרכם של ניצולי השואה – יום השחרור, המאבק לעלייה לארץ, מלחמת העצמאות, המחנות לעולים והמעברות – ואת ההתמודדות היום-יומית וההתבססות בכל תחומי העשייה והיצירה. את ניצולי השואה אפשר לפגוש בענפי המדע והרוח, בתעשייה, בספרות ובאמנות, בצבא ובספורט. באלבום גם עבודות אמנות של ציירים ניצולי השואה (שמואל בק, יהודה בקון, אלכסנדר בוגן, אברהם אופק, שמואל כץ ועוד), פריטים שונים, מסמכים, וכן קטעים מספרי זיכרונות ומיצירות ספרות ושירה שכתבו ניצולי השואה. כל אלה מספרים את סיפור חייהם במדינת היהודים.

כבר בשנים הראשונות בארץ, וכאז כן עתה, דאגו השורדים לשמר את זכר תקופת השואה, והיא הייתה לחלק מן האתוס הלאומי. באותן נחישות והחלטיות שאפיינו את מאבקם לשרוד בימי השואה, כך ניגשו שורדי השואה למאמץ ההיקלטות, ההתבססות והעשייה, בבחינת "לבנות ולהיבנות בה". **אנחנו פה** מצטרף אל פועלם ושואף להנחיל את מורשת הזיכרון וההישרדות לדורות הבאים.

יד ושם - קובץ מחקרים ל"ו (1)

237 עמודים, 80 ש"ח

כרך ל"ו (1) של **יד ושם** – **קובץ מחקרים** מוקדש לזכרם של לני יחיל וז'אן אנצ'ל, ובו מאמרים המנתחים את מחקריהם ומאמרים מחדשים על התפתחות "הפתרון הסופי" (פלורן בריאר), על האחראים לגירוש יהודים מבלגיה (אינזה מיינן), על דמות "האיטלקי הטוב" (גורי

שוורץ), על נשים חרדיות בקרב שארית הפלטה (יהודית באומל-שוורץ), על הקונגרס היהודי העולמי ומשפטי נירנברג (מרק לואיס) ועל בן-גוריון ומשפט אייכמן (יחיעם ויץ), וכן מאמרי ביקורת על ספרי המכון לזיכרון לאומי בפולין (יאן גרובובסקי) ועל ספרו זוכה פרס הפוליצר של שאול פרידלנדר (דיוויד סזרני).

שלמה אדלר, אני שוב יהודי

279 עמודים, 68 ש"ח

ספר זיכרונות מיוחד על נער שנשאר יתום ומוצא מקלט עם בן דודו אצל משפחת איכרים. אדלר ניסה להתנער מיהדותו ולהשתלב בפולין החדשה אך נתקל באכזריות ובשרירותיות של המשטר. הוא חזר לזהותו היהודית ועלה ארצה.

למידע נוסף על המגוון המקיף של ספרי יד ושם ולהזמנת ספרים:

טלפון 02-6443511, פקס 02-6443509
publications.marketing@yadvashem.org.il
www.yadvashem.org

יד ושם

רשות הזיכרון לשואה ולגבורה

כתב העת **יד ושם ירושלים**
ת"ד 3477 ירושלים 91034
טלפון 02-6443413, פקס 02-6443409
yv.magazine@yadvashem.org.il
www.yadvashem.org